

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

Oğuz GÜNER*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Yunanistan ile yaşadığı isim krizi temelinde Kuzey Makedonya’nın (öncesinde Makedonya Cumhuriyeti) Avrupa Birliği üyelik sürecini tartışmaktır. Kuzey Makedonya 2005 yılında Avrupa Birliği üyeliği için aday ülke statüsü kazanmıştır. Ancak ülkenin anayasal isminde Makedonya ifadesinin geçmesinden ötürü komşu ülkesi Yunanistan ile yaklaşık 27 yıl sürecek olan bir sorun yaşamıştır. Bu çalışmada öncelikle isim krizinin nedenleri ve tarihsel boyutu ele alınmış ardından Prespa Anlaşması’na giden çözüm süreci incelenmiştir. Çalışmada ayrıca Avrupa Birliği’nin süreçteki rolü tasvir edilmiş ve Anlaşma sonrası Kuzey Makedonya’nın Avrupa Birliği’ne üyelik süreci tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kuzey Makedonya, Yunanistan, Prespa Anlaşması, Geçici Uzlaş

NORTH MACEDONIA’S MEMBERSHIP PROCESS TO THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL NAME CHANGE

ABSTRACT

The aim of this study is to discuss the membership process of North Macedonia (formerly Republic of Macedonia) to the European Union on the basis of the name dispute with Greece since its declaration of independence in 1991. Northern Macedonia became a candidate country for EU membership in 2005. However, because of its constitutional name, it went through a dispute which would last around 27 years with its neighbouring country Greece. In this study, initially the causes and historical dimension of the name dispute and then the solution process leading to the Prespa Agreement are discussed. The study also describes the role of the European

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Amasya, ORCID: orcid.org/0000-0003-1619-579X, E-posta: oguz.guner@amasya.edu.tr

Union in the process and discusses the membership status of North Macedonia to the European Union after the Agreement.

Keywords: European Union, North Macedonia, Greece, Prespa Agreement, Interim Accord

Giriş

1944 yılında Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturan ülkelerden biri olarak sosyalist yapıyla kurulmuş olan Makedonya Demokratik Cumhuriyeti 1963 yılında adını Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirmiş ve 1991 yılında Makedonya Cumhuriyeti adıyla Yugoslavya Federasyonu'ndan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak ülkenin anayasal isminde geçen Makedonya ifadesi, güney komşusu Yunanistan ile aralarında yaklaşık 27 yıl sürecek olan siyasi krizin temelini oluşturmuştur.

Makedonya bölgesi coğrafi olarak Yunanistan'ın kuzeyinde bulunan, Selanik'i içerisine alan, Balkan Yarımadası'nın güney ve orta kısmına konuşlanmış 67.741 km²'lik bir bölgeyi ifade etmektedir.¹ Tarihsel ve coğrafi olarak bu bölge Kosova, Bulgaristan ve Yunanistan'ın da siyasi sınırları içerisine giren ve özellikle Yunanların Makedonya² olarak adlandırdığı Kuzey Yunanistan bölgesi için sorun teşkil etmektedir. Yunanistan, Makedonya anayasal ismiyle kurulmuş olan bağımsız bir ülkenin Yunanistan sınırları içerisinde kalan Makedonya bölgesi için ileride toprak veya hak talep etmesi gibi bir hususun peyda olması endişesi yaşamaktadır. Ayrıca Yunanistan'ın Makedonların tarihine, kültürüne ve diline ait her olguyu Helenik mirasın bir parçası kabul etmesi ve Makedonların Yunan olduğunu iddia etmesi sebebiyle Makedonya Cumhuriyeti'ni resmi olarak tanımamış, bu ülkeyi güvenliğine bir tehdit olarak görmüş ve Arnavutluk, Romanya ve Bulgaristan gibi 3. ülkeleri ve uluslararası kurumları da araçsallaştırarak

¹ İlker Alp, "Makedonya Üzerindeki Mücadeleler ve Makedonya Cumhuriyeti", *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, (ed.) Murat Hatipoğlu, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 71-90.

² Batı Trakya'nın batısında kalan Kuzey Yunanistan bölgesini Yunanlar "Yunan Makedonyası" olarak nitelendirmekteyken Makedonlar "Ege Makedonyası" olarak nitelendirmektedir, Andrew Rossos ve P. H. Evans, "The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer's Report, 1944", *The Slavonic and East European Review*, Cilt 69, Sayı 2, 1991, s. 282-309. Makalenin ileriki kısımlarında Yunanistan'ın söz konusu bölgede dönüştürdüğü etnik kimlik unsurlarının daha net anlaşılabilmesi için bu çalışmada bu bölge Ege Makedonyası olarak ele alınmıştır.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

ekonomik ve siyasi baskılar uygulamıştır. Makedonya Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği (AB) ve NATO’ya üyeliği de Yunanistan’ın veto engeline takılmıştır. Yunanistan’ın yaptığı engellemeler neticesinde Makedonya Cumhuriyeti kendi anayasal ismiyle Birleşmiş Milletler’e üye olamamış, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (*Former Yugoslav Republic of Macedonia-FYROM*) olarak üyeliğini gerçekleştirmiştir. Yunanistan, yine de ülkenin ismi içerisinde Makedonya ifadesinin geçmesinden rahatsızlık duymakta ve Makedonya Cumhuriyeti’nin Vardar/Üsküp gibi bölge isimleri ile anılması gerektiğini düşünmektedir.

Zaman içerisinde Makedonya Cumhuriyeti ve Yunanistan arasında AB ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi ulus üstü ve uluslararası aktörlerin devreye girmesi ile Eylül 1995’te “Geçici Uzlaş” sağlanmış, ancak bir türlü nihai çözümün sağlanmadığı 27 yıllık kriz, 2019 yılında Makedonya Cumhuriyeti’nin anayasal isminin “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” olarak değiştirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Çalışmanın ilk kısmında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin Yunanistan ile yaşamış olduğu sorunlar tarihsel ve kavramsal çerçevede ele alınmış, Makedonya’nın anayasal ismi ve Yunanistan’ın Helenik mirasa ve Makedonya coğrafyasına dair iddiaları üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda AB’nin Yunanistan ve Kuzey Makedonya arasında yaşanan sorunlara yönelik rolü incelenmiştir. Son kısımda ise isim değişikliği sonrasında Kuzey Makedonya’nın AB’ye üyelik durumu tartışılmıştır.

Literatürde Kuzey Makedonya’nın AB üyeliğine dair çalışmalar genellikle üyelik sürecinin Yunanistan tarafından bloke edilmesini tartışmaktadır. Bu çalışma tarihi niteliğe sahip Prespa Anlaşması’nı da içererek, anlaşma sonrasında Makedonya’nın anayasal isminin değişmesi ve Yunanistan vetosunun ortadan kalkması ile güncel durumu ele alarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1. İsim Krizinin Tarihi Boyutu ve Tarafların İddiaları

Makedonya Cumhuriyeti’nin en uzun sınıra sahip olduğu (246 km) komşusu Yunanistan ile arasında yaşanan krizin birçok nedeni bulunmaktadır. Temel olarak bu sorunlar Yunanistan’ın Makedonya Cumhuriyeti’nin anayasal ismine, anayasasına, tarihine ve kültürüne dair ürettiği karşı tezler ile alakalıdır.

Yunanistan'ın iddialarına göre Makedonya, içerisinde yaşayan nüfusa ve etnik unsurlara bakılmaksızın yalnızca coğrafi bir yerdir. Herhangi bir milleti veya etnik unsuru tanımlamak için kullanılamaz. Kaldı ki, Makedonya Kralı Büyük İskender dâhil olmak üzere tüm Makedonlar ve Makedonya coğrafyasına dair tüm olgu ve semboller Yunanlara aittir ve Helen mirasının birer parçasıdır. Dolayısıyla Makedon dili, etnik kimliği ve kültürü Yunanistan aittir ve yalnızca Yunanlar kendilerini Makedon olarak tanımlayabilirler. Yunan milliyetçilerine göre, 6. yüzyılda bu bölgeye gelmiş olan Slav kabileler kendilerini Makedon olarak tanımlayamazlar. Bu sözde Makedonlar, Üsküplüdür. Yunanistan'ın Makedonya Cumhuriyeti'ne olan kızgınlığı yalnızca ülkenin ismiyle sınırlı değildir. 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş olan Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasasının 1944 yılında kurulmuş olan Makedonya Halk Cumhuriyeti'nin devamlılığına ilişkin atıflar yapması ve bu anayasada Anti-Faşist Makedonya Kurtuluş Meclisi'nin tüm Makedonların tek bir çatı altında birleştirilmesini öngören bildirgedeki maddelere yönelik atıfların olduğu iddiası Yunanistan için egemenliğinin ihlal edildiği kanısını doğurmaktadır. Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'nın 3. maddesinde yer alan "Makedonya Cumhuriyeti topraklarının bölünemeyeceği ve ihlal edilemeyeceği" ve 49. maddesinde yer alan "Makedonya Cumhuriyeti'nin başka ülkelerde yaşayan Makedonların ve komşu ülkelerde yaşayan Makedon halkının statü ve haklarını koruyacağı" ifadesi Yunanistan için tehdit olarak kabul edilmektedir. Makedonya Cumhuriyeti ise bu iddiaları tamamen reddetmekte ve Yunanistan'ın kendilerini Slav ırkına ait olarak göstermeye çalıştığını ve bu girişimin zaten üç ayrı devlet altında bölünmüş olan bir halka daha da zarar verdiğini ileri sürmektedir.³ Özetle Yunanistan, hem tarihi ve kültürel olarak Makedon ifadesinin kullanılmasından hem de sınırları içerisindeki Ege Makedonya'sına yönelik hak iddialarının ortaya atılabileceği ihtimalinden rahatsızlık duymaktadır.

Azınlık Hakları Grubu'nun⁴ 1989 yılında yayımlamış olduğu çalışmaya göre Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Ege Makedonyası'ndaki en büyük etnik grup Makedonlardı. Raporda, bölgede yaşayan 1 milyon 73 bin 549 kişinin 326 bin 426'sı Makedon, 240 bin 19'u Yunan, geri kalanların ise

³ Nazif Mandacı ve Birsen Erdoğan, *Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2001, s. 23-26.

⁴ Minority Rights Group'un Yunanistan sınırları içerisinde yaşayan Makedonlara karşı uyguladığı etnik temizlik politikası hakkında güncel içeriğe erişmek için <https://minorityrights.org/minorities/macedonians-3/> adresi ziyaret edilebilir.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

Türk, Pomak, Arnavut, Roman, Ulah ve Yahudilerden oluştuğu belirtilmiştir.⁵ Ege Makedonyası’nın 1913 yılında Yunanistan’a bağlanmasından sonra birçok kamu görevlisi, öğretmen ve askeri personel bu bölgeye iskân ettirilmiş ve 1926 yılına kadar geçen süre içerisinde bölgede önemli bir demografik değişim yaşanmıştır. Ayrıca Balkan Savaşları sonrasında binlerce Makedon, Ege Makedonyası’nı terk etmiş ve Bulgaristan’a yerleşmiştir. Bulgaristan ve Yunanistan arasında 1919 yılında gerçekleştirilen “*Neuilly-sur-Seine Antlaşması*” sonrasında da 52 bin ila 72 bin arasında Slav bölgeyi terk ederek Bulgaristan’a yerleşmiştir. Sonrasında gerçekleşen nüfus mübadeleleri ile Türkiye, Bulgaristan ve Vardar Bölgesi’nden 500 bin ila 618 bin arasında Yunan’ın Ege Makedonyası bölgesine iskan sözü konusu olmuş ve bölgede kapsamlı bir popülasyon değişimi yaşanmıştır. Makedonların sayısal olarak azınlığa düşmesine sebep olan bu nüfus hareketlilikleri bölgede Yunan kimliği üzerine inşa edilecek bir süreci de beraberinde getirmiştir.⁶

Yunanistan Hükümeti 1926 yılı itibarıyla söz konusu bölgenin Yunanlaştırılması için elindeki siyasi enstrümanları daha güçlü bir şekilde kullanmaya başlamıştır. 1926’da Yunanistan Hükümeti’nin almış olduğu “332 numaralı karar”, Ege Makedonyası bölgesindeki şehir, köy, nehir ve dağ gibi coğrafi ve siyasi bölgelerin isimlerinin değiştirilmesini emretmiş ve bölgede Makedon varlığını kanıtlayan her türlü olgunun ortadan kaldırılmasını mümkün kılmıştır.⁷ Slavları ve Makedonları çağrıştıran ve anımsatan her ismin tamamen ortadan kaldırılması hedefiyle yalnızca bölge isimleri değiştirilmemiştir. 1927 yılında alınan diğer bir karar ile kilise ve mezarlıklardaki Slavca yazıtların da Yunan yazıtları ile değiştirilmesi zorunlu kılınmıştır. 1936 yılında çıkartılan ‘87 numaralı yasa’ ile de bölgede yaşayan ve Makedonca konuşan tüm bireylerin kişisel isimlerini Yunancaya çevirmesi zorunluluğu getirilmiştir.⁸ Yunanistan’ın Ege Makedonyası’nı Yunanlaştırmak ve üniter devlet altyapısını güçlendirmek için sarf etmiş olduğu siyasi çaba, literatüre “*Grecocized*” olarak geçmiş ve günümüzde iki ülke arasında yaşanan sorunun yeni tecessüm etmiş bir olgu olarak yorumlanmaması gerektiğini ortaya koymuştur.

⁵ Todor Simovski, “The Balkan Wars and Their Repercussions on the Ethnical Situation in Aegean Macedonia”, *Glasnik*, Cilt 16, Sayı 3, 1972, s. 191. Aktaran Human Rights Watch, *Denying Ethnical Identity*, Human Rights Watch, Helsinki 1994, s. 5-6.

⁶ “Aynı yerde”

⁷ Andrew Rossos, “Macedonia and the Macedonians: A History”, *Studies of Nationalities*, (ed.) Wayne S. Vucinich, Hoover Institution Press, Stanford 2008, s. 147.

⁸ “Aynı yerde”

Atina yönetimi, Makedonların bir gün Yunanistan'daki Makedon azınlıkları da ana vatanları ile birleştireceği ve Yunanistan'ın toprak bütünlüğünün ve üniter yapısının bozulacağı endişesi ile özellikle 90'lı yıllarda Makedonya'ya baskı yapmış ve ülkenin uluslararası toplum tarafından Makedonya Cumhuriyeti adıyla tanınmasını önlemeye çalışmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti'nin ulusal bayrağında 1970'li yıllarda Ege Makedonyası'ndaki Vergina kentinde bir kazıda bulunan ve Makedon Hanedanlığı'nın sembolü olduğu tespit edilen "*Vergina Güneşini*" kullanması da bu güneşi milli sembol olarak gören Yunanistan açısından kabul edilemez olarak nitelendirilmiştir. 16 ışıklı Vergina Güneşini (*Kutlesh*) bazı yerel yönetimlerin logolarında kullanan Yunanistan, Makedonya'yı kendi tarihi mirası üzerinden kültürel devşirme yapmakla suçlamıştır. Yunanistan, uyguladığı ekonomik ve siyasi baskılar ile 1995 yılında Makedonya'nın bayrağının değiştirilmesini sağlamıştır. Vergina Güneşinden 8 Işıklı Güneş sembolüne dönüştürülen bayrak tasarımı, milliyetçi Makedonları kızdırsa da bu değişiklik zamanla Makedonya'da halk tarafından kabul görmüştür.⁹ Yunanistan, Büyük İskender'in de Makedonlar tarafından sahiplenilmeye çalışıldığını iddia etmekte ve bu durumu Yunan kültürel normlarına saldırı olarak kabul etmektedir.

Ayrıca Makedonya'nın yeni bağımsız olduğu dönemde Makedonya banknotlarında (1 Makedon Denarı) Selanik'teki Beyaz Kule'nin görselinin yerleştirilmesi de iki taraf arasındaki gerginliği arttırmıştır. Yunanistan'ın baskıları ve bağımsızlığını yeni kazanmış olan Makedonya'nın siyasi bir krize sebep olmak istemeyişi ile Beyaz Kule görselli 1 Denarlar tedavüle alınmamıştır.

2. Avrupa Birliği'nin Süreçteki Rolü

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve sonrasında Avrupa Birliği, bağımsızlık ilanından sonra Makedonya'ya karşı belirsizliklerle dolu bir yaklaşım sergilemiştir. AET, Yugoslavya'nın dağılması üzerine özel bir komisyon kurma kararı almıştır. AET tarafından düzenlenen Yugoslavya Konferansı bünyesinde Tahkim Komisyonu kurulmuş, bu Komisyon'un başına da Fransa Anayasa Mahkemesi Başkanı Robert Badinter atanmıştır.

⁹"What do the Colors and Symbols of the Flag of Macedonia Mean?", 8 Ağustos 2018, <https://www.worldatlas.com/articles/what-do-the-colors-and-symbols-of-the-flag-of-macedonia-mean.html>, (08.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA'NIN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİ

Bu Komisyon,¹⁰ Yugoslavya'dan ayrılan devletlerin tanınması için sağlaması gereken koşulları belirlemek amacıyla ilk kez kurulmuştur. 1992 yılında Komisyon raporlarına göre yalnızca Slovenya ve Makedonya'nın kriterleri karşıladığı belirtilmiştir. Ancak Avrupa Topluluğu Konseyi kendi kurmuş olduğu Komisyonun tavsiyelerini göz ardı etmiş, Hırvatistan'ın, kriterleri karşılamadığına dair rapor sunulmasına rağmen, 15 Ocak 1992 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan'ı tanımıştır. Temmuz 1992'de ise Yunanistan'ın baskılarıyla Avrupa Topluluğu Konseyi, yeni ülkenin 'Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya' ismiyle tanınacağını Lizbon Deklarasyonu ile duyurmuştur. Rusya, Bulgaristan ve Türkiye ise Makedonya'yı kendi anayasal ismiyle tanımayı tercih etmişlerdir.¹¹

AB her zaman kurumsal ve toplumsal anlamda dönüştürücü güce sahip, siyasal ve ekonomik alanda manevra kabiliyeti kuvvetli, etkin bir aktör olarak tasvir edilmiştir. Ancak Balkanlardaki istikrarsızlığı sona erdirebilmek için önemli bir basamak olan Yunanistan-Makedonya krizinin çözümünde sahip olduğu gücü ve etkiyi başarılı bir şekilde kullanamadığı düşünülmektedir. Krizin başladığı dönemlerde Yunanistan, Makedonya'ya karşı AB kartını kullanmaya çalışsa da zaman içerisinde Yunanistan'ın AB içerisindeki meşruiyeti sorgulanmaya başlanmıştır. Öyle ki, Makedonya'nın AB ülkeleri tarafından tanınmasına engel olmaya çalışmış ancak AB'nin en bürokratik kurumu olan Avrupa Komisyonu dahi Yunanistan'ın tavırlarına sempatiyle yaklaşmamıştır. Yunanistan, Makedonya'ya yönelik hassasiyetlerini ve almış olduğu pozisyonu AB üye ülkelere anlatamamıştır. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu, entegrasyon politikalarına FYROM'u da dahil etmeye başlamıştır. İlerleyen zamanlarda taraflar arasında sağlanacak olan "Geçici Uzlaş" sonrasında birçok AB ülkesi Makedonya'yı "Makedonya Cumhuriyeti" olarak tanımaya başlayacaktır. Özellikle 2004 genişlemesi sonrasında Birliğe dahil olan ülkelerin birçoğu AB üyeliği öncesinde Makedonya'yı anayasal ismiyle kabul etmiştir. AB ülkeleri hem Makedonya'nın Birliğe dahil olmasını istemiş hem de halihazırda üye olan Yunanistan'a karşı sadık davranmışlardır. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği Konseyi gibi kurumlar da bu konuda nihai bir tavır ortaya koyamamış, bir nevi Yunanistan'ın 'çözumsuzlük' sürecine katkı sunmuşlardır.¹²

¹⁰ Bir süre sonra komisyon başkanının isminden ötürü Badinter Komisyonu olarak anılmıştır.

¹¹ Zoran Illievski ve Dane Taleski, "Was the EU's Role in Conflict Management in Macedonia a Success?", *Ethnopolitics*, Cilt 8, Sayı 3-4, 2009, s. 355-367.

¹² Fotis Mavromatidis, "The Role of European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia", *Journal of Contemporary European Studies*, Cilt 18, Sayı 1, 2010, s. 47-62.

Yunanistan'ın dış politikası ağırlıklı olarak Türkiye ve Balkan coğrafyası üzerine inşa edilmiştir. Özellikle coğrafi yakınlık ve Soğuk Savaş dönemindeki bölünmeden ötürü Balkanlar, Atina yönetimini fazlasıyla ilgilendirmiştir. Atina yönetimi, bölgeye güç ve çıkar politikasını da içeren radikal bir tavır takınmış,¹³ Washington'un 1994 yılında Üsküp'ü tanıması sonrasında Makedonya'ya karşı 19 ay sürecek olan ticari ambargo¹⁴ uygulamış ve Selanik Limanı'nı Makedonya'dan gelen ve Makedonya'ya giden mallar için kullanıma kapatmıştır.¹⁵

Birçok AB ülkesi Yunanistan'ın tek taraflı ambargosuna açık bir şekilde karşı çıkmış, diyalog kurulması için baskı yapmıştır. Hatta Avrupa Parlamentosu Şubat 1994'te ambargonun kaldırılması için önerge geçirmiş, Avrupa Komisyonu ise Yunanistan'a baskı yapmıştır. Avrupa Komisyonu Başkanı Jack Delors, Yunanistan Başbakanına mektup yazarak ambargonun uygulanabilmesi için geçerli açıklama ve AB hukukunda bu ambargoyu meşru kılan maddelerin sunulmasını istemiştir.¹⁶

Yunanistan'ın kendisinden misliyle küçük ve az nüfuslu Makedonya'yı bir tehdit olarak algılaması ve uluslararası arenada izole etmeye çalışması, Atina'nın hem AB hem de uluslararası alanda kredibilite kaybetmesine neden olmuştur. Yunanistan'ın bu tutumu 27 Mart 1994'te Ioannina'da gerçekleştirilen Birlik üye ülkelerinin dışişleri bakanlarının katıldığı toplantıda da ele alınmıştır. Yunanistan'ın Topluluk antlaşmasına uygun hareket etmediği, özellikle gümrük birliği, ortak ticaret politikası ve iç pazar gibi alanlarda kuralları ihlal ettiği gerekçesiyle Avrupa Komisyonu konuyu Avrupa Adalet Divanı'na taşımaya karar vermiştir.¹⁷

Makedonya'ya yönelik baskıların kendisini siyasi bir çıkmaza sürükleyeceğini ve bu sürecin Türkiye ve Rusya'nın bölgedeki menfaatlerine hizmet edeceğini¹⁸ öngören Atina yönetimi, Balkan ülkelerindeki cezbedici

¹³ Mavromatidis, *a.g.m.*, s. 54.

¹⁴ "Greece to Lift Embargo Against Macedonia if It Scraps Its Flag", *The New York Times*, 14 Eylül 1995, <https://www.nytimes.com/1995/09/14/world/greece-to-lift-embargo-against-macedonia-if-it-scraps-its-flag.html>, (10.06.2019).

¹⁵ Edward P. Joseph ve Ognen Vangelov, "Breakthrough in the Balkans: Macedonia's New Name", *Survival Global Politics and Strategy*, Cilt 60, Sayı 4, 2018, s. 37-44.

¹⁶ Illievski ve Taleski, *a.g.m.*, s. 355-367.

¹⁷ "Press Release", *European Commission*, 19 Şubat 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-278_en.htm, (09.06.2019).

¹⁸ Mavromatidis, *a.g.m.*, s. 54.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

yatırım olanaklarından istifade edemeyen Yunan iş çevrelerinin tenkitlerini¹⁹ ve özellikle AB’nin taleplerini de göz önünde bulundurarak Makedonya ile masaya oturma ve bir uzlaşya varma kararı almıştır.

2.1. Geçici Uzlaş

Geçici Uzlaş (Interim Accord), ABD’nin Avrupa ve Kanada İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbroke’un girişimleri ve BM Özel Temsilcisi Cyrus R. Vance’nin arabuluculuğuyla 13 Eylül 1995 tarihinde (Makedonya’nın Birleşmiş Milletler tarafından tanınmasından 2 yıl sonra) Yunanistan ile Makedonya arasında imzalanan anlaşmadır. Toplamda 23 maddeden oluşan anlaşma; ikili ilişkilere, insan haklarına, kültürel haklara, dini kurumlara ve ekonomik, ticari, çevresel ve hukuki ilişkilere yönelik içerikten oluşmaktadır.²⁰ Uzlaşıda, Yunanistan’ın Makedonya’yı bağımsız ve egemen bir ülke olarak tanıyacağı, her iki ülkenin de karşı tarafın başkentinde uzlaşılan seviyede diplomatik temsilcilik açacağı (Madde 1), devletlerin birbirlerinden herhangi bir toprak veya bölge talebi olmayacağı (Madde 4), Makedonya’nın farklı bir isimle tanınmış olmasının her iki taraf arasında veya 3. paydaşlarla yapılacak olan ticari faaliyetlere engel olmayacağı (Madde 5), Makedonya’nın ulusal bayrağında tasvir edilmiş olan Vergina Güneşi sembolünü değiştireceği ve anayasasında bulunan toprak talebine yönelik ifadeleri kaldıracağı (Madde 7), Yunanistan’ın ise FYROM isminin kullanılması şartıyla Makedonya Cumhuriyeti’nin bölgesel, uluslararası veya çok taraflı kurum ve örgütlere üye olmasına engel olmayacağı (Madde 11)²¹ gibi hükümleri kapsamıştır.

Geçici Uzlaş sonrasında Makedonya’nın bayrağında sembolize edilmiş olan Vergina Güneşi kaldırılmış, bayrakta “özgürlüğün yeni güneşi” anlamında tasvir edilen 8 ışınlı güneş görseli kullanılmaya başlanmıştır.²²

Geçici Uzlaş Makedonya’nın hem uluslararası alanda tanınması hem de Yunanistan ile ikili ilişkilerinin geliştirilmesi bağlamında önemli bir adımdır. Bu Uzlaş Üsküp’e diğer ülkeler ile diplomatik ilişkilerini ilerletme,

¹⁹ Birgül Demirtaş Coşkun, “Değişen Dünyada Türk-Yunan İlişkileri”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*, (ed.) İdris Bal, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, s. 209.

²⁰ Irena Mancheva, *Macedonia in the EU and NATO: The Importance of Bulgarian Support*, University of Goce Delchev, Faculty of Law, Shtip 2018, s. 5.

²¹ Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia Interim Accord, No. 32193, 13 Eylül 1995.

²² Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, 6 Ekim 1995 tarihli ve 47/95 no’lu yasa ile yürürlüğe girmiştir.

Yunanistan ile ilişkilerini geliştirme ve uluslararası topluluklara üye olma fırsatı tanımıştır. Uzlaşının imzalanması sonrasında her iki tarafta da siyasi sürecin başlatılması, hukuki düzenlemelerin ve anayasal değişikliklerin yapılması gerekliliği doğmuş, bu anlamda idari kapasitenin geliştirilmesi ve eş güdümlü koordinasyonun sağlanması için 1996 yılında İrtibat Ofisleri kurulmuştur. Süreç içerisinde BM'nin ev sahipliğinde isim sorununun nihai olarak çözülmesi amaçlanmıştır. Ancak her iki ülke vatandaşlarının ve diasporalarının milliyetçi tavırları ve o dönemki liderler Andreas Papandreou ve Kiro Gligorov'un bu milliyetçi iklimde politik imajlarına zarar vermek istemeyişi sebebiyle Makedonya'nın anayasal isim sorununa kalıcı bir çözüm bulunamamıştır. Süreç içerisinde siyasi toplantılar ve mekik diplomasisi devam etmiştir ancak 1997 yılında BM Özel Temsilcisi Cyrus Vance'in Makedonya'nın anayasal ismi olan Makedonya Cumhuriyeti ismiyle tanınması gerektiğini belirtmesi, Atina tarafından “*kabul edilemez*” bulunmuştur. İsim krizi için nihai bir uzlaşma sağlanamamıştır. Ancak Kosova'daki savaş, Makedonlar ve Arnavutlar arasındaki krizler, Balkan bölgesindeki etnik azınlıklar gibi hususlardan ötürü Yunanistan ve Makedonya arasındaki ikili ilişkiler devam etmiştir.²³

Geçici Uzlaşma her iki tarafa da ekonomik olarak olumlu getiriler sunmuştur. Yunanistan, kendi ürünleri ve yatırımları için önemli bir pazar kazanmış, özellikle can çekişen tekstil sektörü için ucuz iş gücüne erişebilmiştir. Makedonya ise özellikle telekomünikasyon ve bankacılık sektörü gibi önemli alanlarda Yunanistan'dan önemli yatırımlar kazanmış, Yunan yatırımcılar sayesinde ekonomisine nefes aldırabilmiştir.²⁴ Bu Uzlaşma, Atina yönetiminin zarar gören saygınlığının tekrar kazanılması hususunda önemli bir adım olmuştur.²⁵

Yunanistan, Geçici Uzlaşmada Makedonya'nın FYROM ismini kullanması durumunda uluslararası kurumlara üyeliğini bloke etmeyeceğine dair beyanat vermiş, ancak Makedonya'nın NATO üyeliğini veto etmeye

²³ Haralambos Kondonis, “Bilateral Relations between Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis 1995-2002*, (ed.) Evangelos Kofos ve Vlasias Vlasidis, Papazisis, Atina 2013, s. 56-60.

²⁴ Christos Nikas, “The Effects of the Interim Accord on the Economic Relations Between Greece and FYROM”, *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis 1995-2002*, (ed.) Evangelos Kofos ve Vlasias Vlasidis, Papazisis, Atina 2013, s. 120-121.

²⁵ Cenk Özgen, “Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 25, 2013, s. 327-345.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA'NIN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİ

devam etmiştir. 2008 Bükreş Zirvesi'nde de NATO'ya kabul edilmeyen Makedonya, Geçici Uzlaşımın ihlal edildiğini öne sürerek Yunanistan'ı Uluslararası Adalet Divanı'na şikâyet etmiştir. Uluslararası Adalet Divanı ise Aralık 2011'de Yunanistan'ın Uzlaşımı ihlal ettiğine karar vermiştir.²⁶ Öte yandan mahkemede Yunanistan'ın NATO vetosuna gerekçe olarak "Makedonya'nın irredantizm²⁷ yaptığı ve Geçici Uzlaşımı ihlal ettiği iddiaları" da kabul görmemiş, Makedonya'nın Uzlaşımı ihlal ettiğine dair herhangi bir somut delilin bulunmadığına karar verilmiştir. Makedonya'nın mahkemedeki hukuki başarısı ve Yunanistan'ın mesnetsiz tavırları AB ve NATO nezdinde Makedonya'ya itibar kazandırmıştır.²⁸ Ne var ki bu süreçte Makedonya ile Yunanistan arasında yaşanan isim krizinin uzun yıllardır nihai bir çözüme kavuşturulamaması AB'nin diplomatik saygınlığına zarar vermiştir.

2.2. İsim Değişikliği Öncesi Makedonya'nın Avrupa Birliği İle İlişkileri

AB, 1999 yılında başlatmış olduğu İstikrar ve Ortaklık Süreci (*Stability and Association Process*) ile Batı Balkan ülkelerinin nihai olarak Birliğe üyeliğini hedeflemiş, bölgede istikrarın tesis edilmesi için siyasi ve ekonomik adımlar atmıştır. Makedonya ile ilişkiler de bu zemin üzerine oturtulmuş ve karşılıklı siyasi diyalog ile ikili ilişkiler geliştirilmiştir. Ülke, Kasım 2000'de İstikrar ve Ortaklık Süreci'ne dâhil olmuş, Nisan 2001'de müzakerelerini tamamlamıştır. 1 Nisan 2004 itibarıyla da Makedonya'da İstikrar ve Ortaklık Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Makedonya, 2003 yılında Selanik'te gerçekleştirilen Avrupa Birliği Konseyi Zirvesi'nde potansiyel aday olarak tanımlanmış, 22 Mart 2004'te üyelik başvuru yapmış ve Aralık 2005'te de Avrupa Birliği Konseyi tarafından adaylık statüsünü kazanmıştır.²⁹ Ekim 2009'dan beri Avrupa Birliği Konseyi müzakerelerin

²⁶ "UN Court: Greece Broke the Law in Macedonia Name Dispute", *EUObserver*, <https://euobserver.com/enlargement/114506>, (10.06.2019).

²⁷ Kelime anlamı itibarıyla bir devletin, sınırları dışında yaşayan, ortak dil, din ve kültür birlikteliği olduğu halkın yaşadığı toprakları da kendi sınırları içerisine dahil etmesi demektir. Yunanistan, Makedonya'ya kendi sınırları içerisinde yer alan Ege Makedonyası bölgesi üzerinden irredantizm suçlaması yapmaktadır.

²⁸ Biljana Vankovska, "The Prespa Agreement, Ethnicity and Nationality", *Yearbook of the Faculty of Philosophy*, 2019, s. 271-282.

²⁹ Ian Barnes ve Pamela Barnes, "Enlargement", *European Union Politics*, (ed.) Michelle Cini, Oxford University Press, Bath 2007, s. 434.

başlatılmasını tavsiye etmektedir.³⁰ Ancak Yunanistan'ın veto engeli, Komisyon'un olumlu tavsiyelerine rağmen Makedonya Cumhuriyeti'nin AB üyeliğine uzun yıllar engel olmuştur.

Makedonya, AB entegrasyonu için 2000'li yılların başında Sosyal Demokrat Partisi'nin belirlediği “Güneş de bir yıldızdır” (*The sun, too, is a star*) sloganı ile kendi bayrağındaki güneş ve AB bayrağındaki yıldızlara atfen bir sembolizasyon yapmış ve Makedonya'nın da bir Avrupa devleti olduğunu vurgulamak istemiştir.³¹ Ancak AB üyelik süreci, aday ülkeler için çok boyutlu bir değişim sürecini zorunlu kılmaktadır. Bir aday ülkenin AB'ye üye olabilmesi için siyasal, toplumsal ve ekonomik olarak AB ile uyumlu hale gelmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle sosyalizm arka planından gelen ülkelerde AB üyeliği için kapsamlı bir rejim değişikliği gerekli görülmektedir.

AB'nin aday ülkelerle olan ilişkileri, üye ülkelerle olan ilişkilerinden farklıdır. AB, aday ülkeler için tamamlanması gereken bazı kuralları koşulluluk ilkesine bağlayarak sunmaktadır. Bu bağlamda da bazı reformları gerekli kılmakta, yardım ve teknik destek sağlamakta, aday ülkeleri sistematik olarak takip etmekte ve politik diyalogu korumaktadır. Bunun yanı sıra özellikle sosyalist arka plana sahip post-Sovyet ülkelerinde demokratik dönüşümün sağlanması ve serbest piyasa ekonomisinin tesis edilmesi gibi önemli rejim değişiklikleri de Avrupalılaştırmanın temel gereksinimi olarak bilinmektedir.³²

Ülkede siyasal, sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümlerin sağlanması için AB, bağımsızlığından sonra Makedonya'ya önemli ölçüde finansal yardım yapmaktadır. 1992-1996 yılları arasında PHARE Yardım Programı bünyesinde 85 milyon €'luk bir finansal yardım paketi sağlanmıştır. 1996-1999 yılları arasında ise Avrupa Komisyonu tarafından 68 milyon €'su Yunanistan ile “Ülke Operasyonel Programında” kullanılmak üzere, 37 milyon €'su ise “Sınır Ötesi İş Birliği Programında” kullanılmak üzere

³⁰ “EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans”, *European Commission*, 17 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (10.06.2019).

³¹ “The Sun, too, is a Star, isn't it? Macedonia and the European Union”, *Vostokian*, 26 Mayıs 2017, <https://vostokian.com/the-sun-too-is-a-star-isnt-it/>, (19.06.2019).

³² Arolda Elbasani, “Europeanization travels to the Western Balkans”, *European Integration and Transformation in the Western Balkans*, (ed.) Arolda Elbasani, Routledge, Oxon 2013, s. 3-21.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA'NIN AVRUPA
BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİ

toplamda 105 milyon € yardım yapılmıştır. Ayrıca Bosna Krizi süresince mülteciler için yapılan masraflara katkı sunmak amacıyla Makedonya'ya AB tarafından 45 milyon € finansal yardım sağlanmıştır.³³

AB'nin Makedonya'daki dönüşüm sürecine katkıları ve yardımları yalnızca finansal kaynak sağlamakla kısıtlanamayacak kadar büyük ve önemlidir. AB, Makedonya'nın da dahil olduğu Batı Balkan ülkelerinin siyasal ve ekonomik olarak AB'ye yaklaşması için çeşitli politika enstrümanları uygulamış, bölgede yaşanan krizlerin çözülmesi için inisiyatif ve irade göstermiştir.

AB'nin müdahil olduğu siyasal krizlerden biri Makedonya'da Makedon ve Arnavutlar arasında yaşanan krizdir. AB, 13 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan Ohrid Çerçeve Anlaşması sürecinde de önemli diplomatik rol oynamıştır. Makedon Ordusu ile Arnavut Ulusal Kurtuluş Ordusu ve Arnavut Polisleri arasında süren etnik çatışmaların sonlandırılması ve her iki etnik grubun haklarının da anayasal güvence altına alınması arzusu ile ABD ve AB arabuluculuğunda Ohrid Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma Üsküp'te gerçekleşse de uzun süren müzakerelerin Makedonya'daki Ohrid Gölü kıyısında gerçekleşmesi sebebiyle Ohrid Çerçeve Anlaşması ismi verilmiştir. Oldukça kapsamlı bir içeriğe sahip olan bu anlaşma ile Makedonya'da yaşanmakta olan etnik çatışmalar sona ermiş, Anlaşmanın öngördüğü şekilde anayasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Anlaşma, düşmanca tavrın sonlandırılması, âdem-i merkezîyetçi yönetimin geliştirilmesi, eğitim ve anadilin kullanımı, kimliğin ifade edilmesi ve anayasal düzenlemeler gibi çeşitli kısımlar ihtiva etmektedir. Uzun vadede Makedonya demokrasisinin geliştirilmesini ve Avro-Atlantik topluluğa uyumunun hızlandırılması amacı taşıyan Anlaşma, Makedonya sınırları içerisinde yaşanan etnik çatışmaların sonra ermesini, barış ortamının süratle tesis edilmesini, ülkedeki etnik kimliklere saygı duyulmasını ve tüm Makedonya vatandaşlarının çıkarlarının korunmasını önelemiştir. Anlaşmanın en önemli hükümlerinden biri ülkenin resmi dilinin belirlenmesi hususudur. Anlaşmaya göre ülke içerisinde toplam nüfusun %20'sinden fazla oranda Arnavutların bulunmasından ötürü Arnavutça ülkenin 2. resmi dili olarak kabul edilmiştir. %20'lik oranın altında yer alan vatandaşların konuştuğu dillerin de resmi dil statüsü kazanması yerel yönetimlere bırakılmıştır. Bu bağlamda Makedonya'nın bazı belediyelerinde Arnavutça'nın dışında Sırpça, Romence ve Türkçe de resmi dil statüsü kazanmıştır. Bu anlaşma, Makedonya'ya artık bir ulus devlet olmadığını

³³ Illievski ve Taleski, *a.g.m.*, s. 361.

gösteren bir statü kazandırmıştır.³⁴ AB'nin arabuluculuk rolü üstlendiği bu anlaşma askeri çatışmaları sona erdirmiş ve barış sürecinin temellerini atmıştır. Ülkedeki azınlık hakları AB tarafından Ohrid Çerçeve Anlaşması'nın uygulanması ile takip edilmiş ve "İstikrar ve Ortaklık Süreci" çerçevesindeki İlerleme Raporları ile ele alınmıştır.

2005 yılında aday ülke statüsü kazanan Makedonya 2006 yılında Batı Balkan ülkelerinin siyasi ve iktisadi ilişkilerinin geliştirilmesi için kurulan Avrupa Ortaklığı Programına dahil edilmiş, 2009 yılında ise AB ile vize muafiyeti uygulanmıştır.³⁵ Bu gelişmeler yaşanırken Makedonya'daki krizleri sona erdireceği düşünülen Ohrid Çerçeve Anlaşması ülkedeki krizleri nihai olarak sona erdirmemiştir. Arnavut azınlıklardan ötürü Parlamentoda yaşanan krizler de AB'yi sürece müdahale etmek durumunda bırakmıştır. Makedonya'nın en büyük Arnavut partisi DUI'nin³⁶ "Badinter Çoğunluğu" yasasının kendi oyları olmadan parlamentodan geçtiğini belirterek Ocak 2007'de parlamentoyu terk etmesi ve boykot etmesi ile yeni bir kriz yaşanmıştır. Yasanın diğer Arnavut partisi DPA'nın³⁷ ve diğer azınlık topluluklarının temsilcilerinin desteğiyle geçmesi mevcut sistemde mümkündür. Ancak DUI, Parlamentoyu terk etmiş ve geri dönmek için bir dizi etnik meseleleri sunmak üzere hükümetle görüşmek istemiştir. DUI, 2001 yılında güvenlik güçleriyle çatışan Arnavut isyancılar için çeşitli hak taleplerinde bulunmuştur. AB ise üyelik müzakerelerin başlatılması için DUI'nin Parlamenteoya dönüşünü koşul olarak sunmuştur. AB'nin üyelik için böyle bir koşul sunması Makedonya içerisinde büyük tartışmalara neden olsa da AB'nin siyasi diyalogun sürdürülmesi çağrısı ile ülkedeki en büyük etnik Makedon partisi VMRO-DPMNE³⁸ ve Arnavut etnik partisi DUI arasında siyasi diyalog süreci başlamıştır. Süreç sonrasında Badinter Prensibi³⁹ altında taslak 46 maddede uzlaşma sağlanmıştır. Uzlaşmanın belirli maddelerine göre etnik azınlıkların temsil edilmediği durumlarda yasama süreci gerçekleşmeyecektir. Ayrıca Parlamenteoda etnik gruplar arasındaki ilişkiyi düzenleyen komite üyelerinde de değişiklikler yapılmıştır. Uzlaşma AB

³⁴ Dejan Marolov, "Understanding the Ohrid Framework Agreement", *Civic and Uncivic Values in Macedonia*, (ed.) Sabrina Petra Ramet, Palgrave, Londra 2013, s. 134-163.

³⁵ Selim Vatandaş, "Makedonya'nın AB Üyelik Süreci", *Bilgesam Analiz*, No. 5002, 2003, s. 3.

³⁶ Demokratik Bütünleşme Birliği.

³⁷ Demokratik Arnavutlar Partisi.

³⁸ İç Makedon Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Demokratik Birliği.

³⁹ Azınlıklara ilişkin yasal düzenlemelerde Parlamenteo onayı sonrasında ikinci bir oylamanın yapılması ve azınlık temsilcilerinin salt çoğunluğunun alınmasını gerektiren ilkeler.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

tarafından olumlu karşılanmış, entegrasyona yönelik önemli bir adımın atıldığı vurgulanmıştır.⁴⁰

2012 yılında Bulgaristan da “kendi tarihini çaldığı ve ülkesi hakkında olumsuz eleştiriler yaptığı iddiasıyla” Makedonya’nın üyelik müzakerelerinin açılması sürecini bloke etmiş,⁴¹ Makedonya’nın “iddialar ve manipülasyonlardan uzak durup, komşularıyla iyi ilişkiler geliştirmesi gerektiğini” belirtmiştir. Her iki ülke arasında arabulucu olmak isteyen Avrupa Komisyonu, “Bulgaristan’ın hassasiyetlerinin anlayışla karşılandığını ancak sorunların komşuluk ahlakı ve ruhuyla çözülmesi gerektiğini” belirtmiştir. Tarihi olgular ve olaylar üzerinde yaşanan ihtilafların çözülmesi için Makedonya ve Bulgaristan başbakanları karşılıklı olarak mektuplaşmışlardır. Bulgaristan Cumhurbaşkanı Plevneliev, “Bulgaristan ve Makedonya’nın İlinden⁴² gibi önemli tarihi günleri ortak kutlamasını ancak ulusal tarihlerin milliyetçi bir perspektiften” ele alınmamasını önermiştir. Bulgaristan’ın kendi ülkesinin bağımsızlığı sürecindeki rolünü reddeden Makedonya Cumhurbaşkanı Ivanov ise, Plevneliev’in mektubuna verdiği cevapta “sunulan önerileri anlamamış gibi davranmış” ve Bulgaristan ile yalnızca “Avrupa Günü, Bulgaristan’ın Makedonya’yı tanıdığı günü ve ilk kez diplomatik ilişkiler kurduğu günü” ortak olarak kutlayabileceklerini belirtmiştir. Bu yanıt Sofya tarafından hoş karşılanmamış ve olumsuz tavırlarının daha da kararlı bir şekilde sürdürülmesine neden olmuştur. Arabuluculuk ve ikili ilişkilerle Bulgaristan ve Makedonya arasındaki krizi çözmeye çalışan Avrupa Komisyonu, ihtilafın daha da güçlenmesine sebep olmuştur.⁴³

⁴⁰ “DUI returns to Macedonian Parliament, DPA re-mains in government”, *European Forum for Democracy and Solidarity*, 31 Mayıs 2007, https://www.europeanforum.net/headlines/dui_returns_to_macedonian_parliament_dpa_rema ins_in_government, (15.06.2019).

⁴¹ “Balkans’ steady integration into Europe”, *Strategic Comments*, Cilt 19, Sayı 6, 2013, s. 2.

⁴² İlinden Milli Bayramı 2 Ağustos 1903’te Makedon Devrimci Örgütü’nün Osmanlı’ya karşı isyan başlattığı ve bağımsızlık ilan ettiği gündür. Bağımsızlık ilanından on gün sonra isyan bastırılmış, Makedon hükümeti Osmanlı Ordusu tarafından dağıtılmıştır. Günümüzde Makedonya Devleti 2 Ağustos’u İlinden Milli Bayramı olarak kutlamakta ve 1903’te Osmanlı’ya karşı başlatılan bağımsızlık hareketini anmaktadır. İlinden ismi aynı zamanda Ortodoks Aziz İlya/İlin’den gelmektedir. Zira 2 Ağustos Ortodoksluk inancında Aziz İlya/İlinden Günü’dür.

⁴³ “Bulgaria Vetoes Macedonia’s EU Accession Talks”, *Euractiv*, 5 Kasım 2012, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-vetoes-macedonia-s-eu-accession-talks/>, (17.06.2019).

Yunanistan ve Bulgaristan ile yaşanan krizler ve AB'nin bu sürece diplomatik bir çözüm getirememesi Makedonya içerisinde milliyetçi söylemin artmasına ve siyasal kutuplaşmanın güçlenmesine sebep olmuştur. Özellikle 2006-2016 yılları arasında görev yapmış olan Başbakan Nikola Gruevski döneminde bu atmosfer daha da sertleşmiştir. Başkent Üsküp'te 2010 yılında Antik Yunan medeniyetine ait mimari ve figürlerle 'Üsküp 2014' kentsel dönüşüm projesinin başlatılması, şehir merkezine Yunanların kendi ataları olarak gördüğü Büyük İskender ve Bulgarların kendi lideri olarak benimsediği Çar Samuel gibi tarihi kahramanların devasa heykellerinin dikilmesi ve bu isimlerin havaalanlarına, yollara ve okullara verilmesi Bulgaristan ve Yunanistan'ı fazlasıyla rahatsız etmiştir.⁴⁴ Kimlik inşası ve tarih yazıcılığı amacı taşıdığı iddia edilen bu gelişmeler, beslendiği milliyetçilik akımıyla birlikte zaman içerisinde Makedonya'nın AB ekseninden uzaklaşmasına ve ülkedeki AB reformlarının yavaşlamasına neden olmuştur. Bu tür olumsuz gelişmelere rağmen 2013 yılında Avrupa Komisyonu, Makedonya ile üyelik müzakerelerinin başlatılmasını tekrar tavsiye etmiştir.⁴⁵

2015 yılında ise Başbakan Gruevski'nin⁴⁶ yolsuzluk yaptığı, yargıya müdahale ettiği, muhalifleri ve yargı mensuplarını dinlettiği ortaya çıkmış, ülkede önemli halk hareketleri yaşanmıştır. Kriz çok ciddi boyutlara gelmeden, AB'nin arabuluculuğunda hükümet ve muhalefeti bir araya getiren Pržino Anlaşması⁴⁷ imzalanmıştır. 2015 ve 2016 yıllarında ise Avrupa Komisyonu'nun Makedonya'nın üyeliği için olumlu tavsiyesi "Pržino

⁴⁴ Erhan Türbedar, "Üsküp 2014: Makedon Kimliğinin Uyanışı", 22 Ağustos 2011, <https://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi-tepav/s/2644>, (17.06.2019).

⁴⁵ "The former Yugoslav Republic of Macedonia", *European Commission*, 2013 Progress Report.

⁴⁶ 2003-2017 yılları arasında VMRO-DPMNE'nin liderliğini yapan ve yetkilerini kötüye kullanmak suçundan hüküm giyen Gruevski, 13 Kasım 2018 tarihi itibarıyla Macaristan'a siyasi sığınmacı olarak yerleşmiştir.

⁴⁷ Makedonya'da 2015'deki seçimlerle iktidara gelen VMDO-DPMNE'nin yasa dışı dinlemeler yaptığı, seçimlere hile karıştırdığı, yargıya müdahale ettiği ve yolsuzluk yaptığı iddiaları sonrasında başlayan gösteriler ve gösterileri takiben Hükümetin göstericilere şiddet kullanması neticesinde halk hareketleri artmıştır. 2016 yılı Nisan ayında AB'nin arabuluculuğunda hükümet ve muhalefet arasında uzlaşma sağlanmış ve seçimler yenilenmiştir. Seçim kararının alınmasından sonra sürecin yavaş ilerlemesi ve seçim tarihinin değiştirilmesi gibi gündemlerden ötürü Avrupa Komisyonu, müzakerelerin başlatılmasını tavsiye etmek için Anlaşma maddelerinin uygulanmasını koşul olarak sunmuştur. "EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans", *European Commission*, 17 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (11.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

Anlaşması’nın Uygulanmasına ve Acil Reform Önceliklerinde” önemli ilerlemelerin kaydedilmesi koşuluna bağlanmıştır. İlerlemelerin kaydedildiğinin gözlemlenmesi ile Nisan 2018’de Avrupa Komisyonu müzakerelerin başlatılması için koşulsuz tavsiyede bulunmuştur. Haziran 2018’de ise Konsey müzakerelerin başlatılması için yol haritası belirlemiştir.⁴⁸

Acil Reform Öncelikleri, Makedonya’nın AB üyeliği için gerçekleştirmesi gereken bir dizi reform kriterini içermektedir. Ülkede dönüşüm sürecinin başlaması sonrasında Makedonya’daki ve AB’deki siyasi aktörler bir araya gelerek emekli AB direktörü Reinhard Priebe’nin öncülüğünde bağımsız bir grubun oluşturulmasını ve bu grubun Makedonya’da basın, kurumların bağımsızlığı, yargı, seçimler ve usulsüz dinlemeler gibi konularda tavsiyeler içeren rapor hazırlamasını kararlaştırmışlardır. Sonradan bu raporlar Acil Reform Önceliklerine dönüştürülmüş ve AB öncülüğünde hükümet ve muhalefet partileri arasında özel bir anlaşma yapılmıştır. Bu Önceliklerin uygulanması, AB üyelik müzakerelerinin başlatılması için önkoşul olarak sunulmuştur.⁴⁹

Hukukun üstünlüğü ve insan hakları, kamu yönetiminde siyasi tutumun ortadan kaldırılması, ifade özgürlüğü ve seçim reformu gibi kriterleri içeren Acil Reform Önceliklerini, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan İlerleme Raporları ile birlikte yorumlamak gerekmektedir. Acil Reform Öncelikleri çok kapsamlı ve detaylı bir paket olarak ele alınmalıdır. Nitekim pakette, hâkim ve savcıların atanma ve görevde yükseltme süreçlerinde siyasallaşmasının önüne geçilmesi, daha şeffaf, tarafsız ve liyakat odaklı kriterlerin tesis edilmesi, yargı düzeninin profesyonel mevzuatlarla geliştirilmesi, veri koruma, temel haklar ve etik konularında nitelikli personel yetiştirilmesi, Kamu Denetçiliği Ofisi’nin Paris ilkelerine uygun bir mevzuata sahip olması, bu kurumun tüm devlet kurumları tarafından hukuki olarak kabul edilmesi ve bu kuruma karşı şeffaf davranılması, kamuda görev yapmakta olan memurların liyakat, şeffaflık ve adil temsil gibi değerlere uygun olarak seçilmesi, geçici pozisyonların daimi pozisyonlara dönüştürülmeden önce bu değerlerin ve ilkelerin gözetilmesi, Venedik

⁴⁸ “EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans”, *European Commission*, 17 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (11.06.2019).

⁴⁹ “Priebe Report Against State Capture in the Western Balkans”, *Regional Anti-Corruption Initiative* 11 Şubat 2019, <http://www.rai-see.org/priebe-report-against-state-capture-in-the-western-balkans/>, (16.06.2019).

Komisyonu'nun önerilerinin göz önünde bulundurularak seçim sisteminde reform yapılması, devlet ve siyasi parti faaliyetlerinin ayrılması ve seçmen listelerinin tetkik edilmesi gibi hukuki ve siyasi dönüşümlerin sağlanması Makedonya'nın AB üyeliği için önem arz eden temel hususlar olarak dikkat çekmektedir.⁵⁰

2017 yılı Mayıs ayında Zoran Zaev'in başkanlığında göreve gelen hükümet, AB ile bütünleşme sürecine sarılmış, hem komşu ülkelerle yapıcı ilişkiler geliştirmeye çalışmış hem de gecikmiş olan AB reformlarının uygulanması için kararlı bir performans sergilemiştir. Makedonya'nın Bulgaristan ile 2017 yılında imzaladığı 'dostluk ve komşuluk' anlaşması⁵¹ bu kararlılığın en önemli göstergelerinden biridir. Avrupa Komisyonu Nisan 2018'de koşulsuz olarak Makedonya ile müzakerelerin başlatılmasını tavsiye etmiştir.⁵² Sürecin geri kalanında en önemli sorun olarak Yunanistan ile yaşanan isim krizinin çözülmesi ve müzakerelerin başlatılması kalmıştır.

3. Makedonya'dan Kuzey Makedonya'ya İsim Değişikliği Süreci

3.1 Prespa Anlaşması

Makedonya ve Yunanistan'ın Dışişleri Bakanları, yaklaşık 27 yıllık görüşmelerden sonra 17 Haziran 2018'de Makedonya ve Yunanistan arasında yer alan Prespa gölü kıyısında bir araya gelerek, bu gölden ismini alan ve Makedonya'nın AB ve NATO üyeliği önündeki Yunanistan vetosunu kaldıracak olan Prespa Anlaşmasını imzalamışlardır. İmza törenine her iki ülkenin devlet başkanlarının yanı sıra Avrupa Komisyonu'nun Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden sorumlu üyesi Johannes Hahn, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini ve Birleşmiş Milletler Özel Temsilcisi Matthew Nimetz de katılmıştır. Makedonya'nın dış politikası, bağımsızlığından bu yana sürekli olarak Yunanistan ile yaşadığı isim ihtilafıyla meşgul olmuştur. Avrupa'da şimdiye kadarki en uzun bölgesel ihtilafardan biri olarak kabul edilen ve Makedonya'ya isim değişikliği getiren Prespa Anlaşması, Geçici Uzlaşma'nın

⁵⁰ "Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia", *European Commission*, Haziran 2015.

⁵¹ "Macedonia Approves Landmark Friendship Treaty with Bulgaria", *BalkanInsight*, 15 Ocak 2018, <https://balkaninsight.com/2018/01/15/macedonia-approves-landmark-friendship-treaty-with-bulgaria-01-15-2018/>, (17.06.2019).

⁵² "EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans", *European Commission*, 17 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (11.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

yerine geçecek ve Makedonya’nın AB üyeliği yolunda kilit bir süreci temsil edecektir. Anlaşma, Makedonya Cumhuriyeti’nin anayasal isminin ‘Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’ olarak değiştirilmesi ve Yunanistan ile yaşadığı bazı ihtilafların çözülmesi durumunda Yunanistan’ın Makedonya’nın AB ve NATO’ya üyeliği önündeki vetoyu kaldıracağını öngörmektedir. Ayrıca anlaşmanın her iki tarafı da birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri saldırgan tavırları ve nefret söylemini sonlandıracaklarını beyan etmişlerdir.⁵³ Ülkenin isminin Kuzey Makedonya olması konusunda uzlaşılmasından sonra ülke vatandaşlarının da Makedon ve Kuzey Makedonya vatandaşları olarak nitelendirilmesi uygun bulunmuştur. Ayrıca anlaşma Slav ve Helen medeniyetleri arasındaki farklara vurgu yaparak Makedonya’nın Antik Yunan medeniyetiyle bir bağının olmadığını da ifade etmektedir.⁵⁴

Anlaşma genel itibarıyla Makedonya’nın anayasal isminin Kuzey Makedonya olarak değiştirilmesi olarak bilinse de ihtiva ettiği 20 madde ile Makedon diline, kültürüne, Kuzey Makedonya vatandaşlığına ve ülkenin NATO üyeliğine dair konulara temas etmektedir. Anlaşmaya göre ülkenin dili Makedon dili, vatandaşları Makedon veya Kuzey Makedonya vatandaşı olarak nitelendirilecek, ülkenin kodu ise Uluslararası Standardizasyon Örgütü (*International Standardization Organization-ISO*) tarafından resmi olarak da kullanılacak olan “MK” ve “MKD” olarak benimsenecektir. Ayrıca ticari isimler, marka tescilleri ve marka isimleri gibi hususlarda ortak bir çalışma grubu kurulacak ve iki taraflı diyalog ile ortak çözümler geliştirilecektir.⁵⁵

Anlaşmanın 1. maddesinin 4. fıkrasına göre Prespa Anlaşması’nın öncelikle Makedonya Parlamentosu tarafından onaylanması ve Yunanistan’ı Anlaşmanın onaylandığına dair bilgilendirmesi gerekmektedir.⁵⁶ Arzu etmesi durumunda Makedonya, Anlaşmayı halk referandumuna da götürebilecektir. Anlaşmanın Yunanistan Parlamentosunda onaya sunulmadan önce

⁵³ Cvete Koneska, “The Macedonia Name Dispute: A Few Drivers and Spoilers of Success”, *Insight Turkey*, Cilt 21, Sayı 2, 2019, s. 51-61.

⁵⁴ Yeliz Şahin, “İKV’den İsim Sorununun Çözümüne Yönelik Makedonya ile Yunanistan Arasında Varılan Anlaşmaya İlişkin Analiz”, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2051&id=3221, (16.06.2019).

⁵⁵ Prespa Anlaşması, (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarında açıklanan Farklılıkların Çözümü için Nihai Anlaşma 817 (1993) ve 845 (1993), Geçici Uzlaşımın Sonlandırılması (1995) ve Taraflar Arasında Stratejik Ortaklığın Kurulması), 17 Haziran 2019.

⁵⁶ Prespa Anlaşması’nda taraflar belirtilirken Makedonya Cumhuriyeti’nin ismi kullanılmamıştır. Anlaşmadaki ilk taraf “The Hellenic Republic” olarak ifade edilirken ikinci taraf (Makedonya Cumhuriyeti) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 8 Nisan 1993 tarihli 47/225 no’lu kararı olarak belirtilmiştir. Bkz. Prespa Anlaşması, 12 Haziran 2018.

Makedonya'nın 2018 yılı sonunda kadar anayasal düzenlemeyi yapması ve değişikliği iç hukuk sistemine yansıtması gerekmektedir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle her iki taraf, uluslararası, çok taraflı ve bölgesel kurum ve kuruluşları bilgilendirecek ve artık Anlaşmada belirtilmiş olan anayasal ismi kullanacaktır. Anlaşmanın 2. maddesi ise Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'nın NATO ve AB gibi Yunanistan'ın üye olduğu uluslararası kuruluşlarla yapacağı üyelik anlaşmalarını onaylayacağına dair ifadeler içermektedir. Anlaşmanın 3., 4. ve 5. maddeleri tarafların birbirlerinin egemenliklerine ve topraklarına saygı göstereceğini, bölgesel bütünlük ve siyasi bağımsızlıklarına yönelik hiçbir iddiada bulunmayacağını, dostane olmayan tüm davranışlardan kaçınacağını, kendi vatandaşı olmayan kişiler üzerinde hak talep etmeyeceğini, irredantizm, milliyetçi yayılmacılık, şovenizm ve düşmanlık gütmeyeceğini belirtmektedir. 7. madde Helen kültürü, tarihi ve medeniyetinin Yunanistan'a ait olduğu ve Kuzey Makedonya bölgesindeki mirasın, dilin ve kültürün Helen kültüründen farklı olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca Makedon dilinin Güney Slav dilleri grubunda yer aldığı ve Yunanistan'ın Makedonya bölgesindeki antik Helen medeniyeti, tarihi, kültürü ve mirasıyla bir bağının olmadığını vurgulamıştır. 8. madde "taraflardan birinin kendi kültürü ve tarihi mirasına dair bir sembolün diğer tarafça kullanıldığını tespit etmesi durumunda karşı tarafın uyarılacağını, uyarılan tarafın ise gerekli düzeltici faaliyetleri gerçekleştireceğini" belirtmektedir. Aynı zamanda yine 8. maddede, Anlaşmanın imzalanmasını takiben bir ay içerisinde tarihi olayların bilimsel ve gerçekçi bir şekilde aydınlatılması için her iki taraf arasında uzman bir komitenin kurulması ve bu komitenin yaptığı bilimsel faaliyetlerin çıktılarını göz önünde bulundurularak okul kitaplarının, müfredatın, haritaların ve tarihi atlasların güncellenmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Anlaşmanın 9. maddesi ilişkilerin muhtelif sektörlerde ve alanlarda geliştirilmesini, 10. maddesi her iki ülkede bulunan diplomatik misyonların Konsolosluk ve Büyükelçilik düzeyine yükseltilmesini, 11. maddesi bölgede barışın tesis edilmesi ve zenginliğin sağlanması için ilişkilere vurgu yapmaktadır. 12. madde düzenli aralıklarla siyasi diyalogun tesis edilmesi, toplantıların organize edilmesini ve Anlaşmanın uygulanması sürecinde karşılıklı dayanışmanın güçlendirilmesini içermektedir. 13. madde denize sınırı olmayan Makedonya'nın denizle ilgili hususlarda Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne atıf yapmaktadır. 14. madde muhtelif sektörlerde ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi ve kurumsal, idari ve vergilendirme gibi bürokratik engellerin aşılması için karşılıklı dayanışmanın güçlendirilmesini öngörmektedir. 15. madde ise eğitim, bilim ve teknoloji alanlarında iş birliğini vurgulamaktadır. 16. madde organize suç, sınır ötesi suç, uyuşturucu

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

kaçakçılığı ve terör gibi faaliyetlerde iş birliğine, sivil savunma, doğal afet gibi durumlarda dayanışmaya vurgu yapmaktadır. 17. madde savunma ve askeri güvenlik alanlarında kapasite geliştirme, üretimde iş birliği, personel eğitimi, ortak tatbikat ve know-how transferi gibi hususlarda iş birliğini öngörmektedir. 18. madde anlaşmaya yönelik ilişkileri düzenlemektedir. 19. madde Anlaşmanın uygulanmasında ortaya çıkabilecek olan ihtilafların giderilmesi hususunu açıklarken son madde ise anlaşma taraflarına dair nihai hükümleri ihtiva etmektedir.⁵⁷

Makedonya Parlamentosu 20 Haziran 2018 tarihinde muhalefetteki milletvekillerinin boykotuna rağmen toplam 120 sandalyenin 69’unun olumlu oyuyla Prespa Anlaşması’nı onaylamıştır. 25 Haziran 2018’de Yunanistan, AB ve NATO’yu bilgilendirerek Kuzey Makedonya’nın üyeliğine muhalefet etmeyeceğini bildirmiştir. 26 Haziran 2018 tarihinde ise kısmi veto hakkı bulunan Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge Ivanov, “*milli çıkarlara hizmet etmediğini*” ileri sürerek Anlaşmayı imzalamayacağını belirtmiştir.⁵⁸ Cumhurbaşkanının vetosu, parlamentoda konunun tekrar görüşülmesi ve bu ikinci görüşmede basit çoğunluk yöntemiyle aşılabilecek bir veto olduğu için 5 Temmuz 2018 tarihinde Parlamento tekrar toplanmış ve yine muhalefetin boykotu arasında 69 oy ile Anlaşmayı onaylamıştır. Ancak Anlaşma, ülkenin anayasal isminin değiştirilmesini öngördüğü için ülkenin anayasasında da belirli revizyonların yapılması gerekmiştir. Bu bağlamda 30 Eylül 2018 tarihinde ülkede bir referandum gerçekleştirilmiş ve Makedon vatandaşlarına “*Makedonya ve Yunanistan arasındaki anlaşmayı kabul ederek Avrupa Birliği ve NATO üyeliğine var mısınız?*” sorusu yöneltilmiştir. Hukuki bağlayıcılığı olmayan bu referanduma halkın yalnızca %36.8’i katılım göstermiş ve referandum sonucunda katılımcıların %91.4’ü Anlaşmayı onaylamıştır. Makedon Anayasasına göre katılımın %50’nin altında olduğu referandumlar hukuken geçersiz sayılmaktadır. Ancak bu tür referandumlar bağlayıcı olmadığı için Makedon başbakan referandumdan çıkan olumlu sonucu da göz önünde bulundurarak anayasal düzenlemenin gerçekleştirilmesi ve Anlaşmanın yeniden parlamentoya sunulması kararını almıştır. Öte yandan referandumdaki düşük katılım, Prespa Anlaşması’na karşı olup halkın iradesine saygı göstereceğini belirten milletvekillerini parlamentoda gerçekleşecek olan oylamaya katılma ve anayasa düzenlemesine “ret” oyu verme konusunda teşvik etmiştir. Parlamentodaki

⁵⁷ Prespa Anlaşması, 17 Haziran 2019.

⁵⁸ “Macedonia President Refuses to Sign Greece Name Deal”, *BalkanInsight*, 26 Haziran 2018, <https://balkaninsight.com/2018/06/26/macedonia-president-refuses-to-sign-greece-name-deal-06-26-2018/>, (19.06.2019).

yaklaşık 3 aylık tartışma ve siyasi ihtilaflardan sonra 11 Ocak 2019 tarihinde 39'a karşı 81 kabul oyuyla Prespa Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik anayasa düzenlemesi kabul edilmiştir. Parlamentoda ikinci defa görüşülmüş olan anayasa değişikliğinin en az üçte iki çoğunlukla kabul edilmesi gerekmemiştir. İlk görüşmede %50 destek yeterliyken, ikinci görüşme, çok daha zor bir süreç olarak Makedonya'daki siyasi iklime yansımıştır.⁵⁹ Netice itibarıyla anayasa düzenlemesi Parlamento tarafından onaylanmış, ülkenin anayasal isim değişikliği için önemli bir irade ortaya konmuştur.

Yunanistan Parlamentosu ise 25 Ocak 2019 tarihinde 300 milletvekilinin 153'ünün desteğiyle Prespa Anlaşması'nı onaylamıştır. Ancak anlaşma her iki ülkenin halkı tarafından da tam ittifakla kabul edilmemiş, toplumda kutuplaşmalara sebep olmuştur. Bazı milliyetçi Makedonlar, isim değişikliği sürecini ve Kuzey Makedonya ismini Yunanların kazandığı bir zafer olarak görürken, Yunanistan'daki sağ görüşlü partiler ve milliyetçi vatandaşlar “tek bir Makedonya'nın olduğunu onun da Yunanistan'a ait olduğunu” öne sürerek Prespa Anlaşması'na tepki göstermiştir. Yunanistan'da ana muhalefet lideri Kyriakos Mitsotakis ise anlaşmayı “*ulusal bir ihanet*” olarak nitelendirmiştir.⁶⁰

Prespa Anlaşması taraflar arasındaki asimetric güç ilişkisinden ötürü basit bir anlaşmanın oldukça ötesindedir. Çünkü etnik milliyetçiliğe dair birçok husus bu krizde yer almıştır. Tarihi perspektiften değerlendirildiğinde ve Yunanistan'ın Helen mirasına yönelik iddiaları dikkate alındığında Anlaşma, Yunan milliyetçilerine verilen bir taviz olarak görülmektedir. Hatta Anlaşma, Yunanistan ulus devletinin antik Makedon geleneklerine olan üstünlüğünün bir göstergesi olarak da yorumlanmıştır.⁶¹ Her ne kadar Yunanistan, “Makedonya” ifadesinin geçtiği bir isim değişikliğini çözüm olarak görmese de coğrafi nitelendirmeye iki taraf arasında dengeli bir uzlaşmaya varılmıştır.⁶² Öte yandan milliyetçi Makedonlar bu anlaşmayı Yunanistan'ın zaferi olarak yorumlasalar da sağlanan uzlaşma ile hem Makedonya üzerindeki kimlik krizi adına bir çözüm iradesi gösterilmiş, hem

⁵⁹ “North Macedonia Name Change Goes into Effect”, *Political Geography Now*, 18 Şubat 2019, <https://www.polgeonow.com/2019/02/north-macedonia-name-change-complete.html>, (19.06.2019).

⁶⁰ “Greek MPs Ratify Macedonia Name Change in Historic Vote”, *The Guardian*, 25 Ocak 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/25/greek-mps-ratify-macedonia-name-change-historic-vote>, (17.06.2019).

⁶¹ Vankovska, “The Prespa Agreement, Ethnicity and Nationality”, s. 3-7.

⁶² Şahin, *a.g.e.*

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

de ülkenin muhtemel NATO üyeliği ile güvenliği, muhtemel AB üyeliği ile de ekonomisi için önemli gelişmeler yaşanmıştır. AB nezdinde ise bu anlaşma eşsiz ve tarihi bir adım olarak görülmüştür.

Anlaşma 12 Şubat 2019 tarihinde Makedonya ve Yunanistan’ın Birleşmiş Milletler’i bilgilendirmesi ile yürürlüğe girmiştir.⁶³ Anlaşmanın yürürlüğe girmesi sonrasında Makedonya’nın AB üyeliği önündeki önemli bir engel ortadan kalkmış, Yunanistan, Makedonya’nın NATO üyelik protokolünü onaylamıştır.

3.2. Prespa Anlaşması Sonrası Avrupa Birliği ile İlişkiler

Makedonya’da 5 Mayıs 2019 tarihinde 2. turu gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, ülkenin anayasal isminin değişmesini destekleyen siyasetçiler arasında yer alan AB yanlısı Stevo Pendarovski’nin oyların %51,65’ini alarak Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması⁶⁴ ve seçim sonuçlarının açıklanmasını takiben zafer konuşmasında ‘Avrupa için hazır olduğumuzu gösterdik’ açıklamasını yapması,⁶⁵ ülkede AB sürecinin ivmeleneceği algısı doğurmuştur. Hem isim krizinin ortadan kalkması hem de AB yanlısı bir Cumhurbaşkanının göreve gelmesi Kuzey Makedonya’nın AB ile ilişkilerini daha da ilerleteceğini göstermiştir.

AB’nin Kuzey Makedonya 2019 İlerleme Raporu 29 Mayıs 2019 tarihinde yayımlanmıştır. Siyasi kriterlerin karşılanması bağlamında 2019 AB İlerleme Raporu’na göre Kuzey Makedonya, son rapor süreci boyunca AB reformlarını istikrarlı bir şekilde uygulamaya devam etmiştir. Hükümetin kuvvetler ayrılığının restore edilmesi ve demokrasi ile hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi çerçevesinde atmış olduğu adımlar takdirle karşılanmıştır. Kapsayıcı ve açık siyasi bir atmosferde, adalet, yolsuzlukla mücadele, organize suçlar ve kamu yönetimi gibi alanlarda ortaya konulan somut çıktılar ve hükümetin farklı paydaşları da içerisine alan uzlaştırıcı tavrı ile şeffaf ve kapsayıcı bir süreç tesis edilmiştir. Tarihi niteliği olan Prespa Anlaşması’nın imzalanmasını takiben gerçekleştirilen referandumda halk NATO ve AB’ne

⁶³ “Secretary-General Congratulates Greece, Republic of North Macedonia on Settling Long-Standing ‘Name’ Dispute, as Agreement Enters into Force”, *United Nations*, 10 Mayıs 2019, <https://www.un.org/press/en/2019/sgsm19460.doc.htm>, (22.06.2019).

⁶⁴ “Presidential Elections 2019”, *Republic of North Macedonia State Election Commission*, 6 Mayıs 2019, <https://rezultati.sec.mk/en-US/1/r>, (22.06.2019).

⁶⁵ “What is next for North Macedonia?”, *Euronews*, 7 Mayıs 2019, <https://www.euronews.com/2019/05/06/what-s-next-for-north-macedonia-euronews-answers>, (22.06.2019).

üyeliği destekleyen bir yanıt vermiştir. Öte yandan, nadiren artan tansiyonlara rağmen etnik gruplar arasında oldukça sakin bir ilişki tesis edilmiştir. Ayrıca Kuzey Makedonya devletinin 2001 yılında çatışmaların sona ermesini ve çoklu etnik yapının korunmasını sağlayan Ohrid Çerçeve Anlaşması'na bağlılığı da Raporda ele alınmıştır. Kamu yönetimi, yargı sistemi, organize suçlarla mücadele, yolsuzlukla mücadele, temel haklar, ifade özgürlüğü, bölgesel dayanışma, ekonomik kriterler ve göç gibi konularda kaydedilen ilerlemeler ele alınmış, gelişmeler takdirle karşılanmış, bazı başlıklarda daha fazla gelişmenin kaydedilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.⁶⁶

Raporda isim değişikliğine dair ele alınması gereken konulardan biri de “iyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel iş birliği” başlığı altında tartışılan hususlardır. Birleşmiş Milletler'in himayesinde ve AB'nin güçlü desteğiyle Yunanistan ile Kuzey Makedonya'nın imza atmış olduğu tarihi anlaşma hem bölgedeki hem de Avrupa'daki uzlaşmanın bir örneği olarak yansımaktadır. Yunanistan Prespa Anlaşması'nın yürürlüğe girmesini takiben NATO üyelik protokolünü ilk onaylayan ülke olmuştur. Başbakan Çıpras'ın Nisan 2019'da Kuzey Makedonya'yı ziyaret etmesi ve savunma, gümrük ve sınır kapıları gibi hususlarla 6 farklı anlaşmanın imzalanması bölgesel istikrarın artmasına katkı sunmuştur. Görüşmeler neticesinde Kuzey Makedonya ve Yunanistan arasında doğrudan hava taşımacılığı tekrar başlatılmıştır. Rapora göre, komşularla iyi ilişkilerin geliştirilmesi Kuzey Makedonya'nın Avrupalılaşması anlamında kilit role sahiptir. Bu tür ilişkilerin bölgedeki uzlaşma kültürü ve istikrara katkı sunduğu belirtilmiştir. Kuzey Makedonya “Güney Doğu Avrupa İş Birliği Süreci, Bölgesel İş Birliği Konseyi, CEFTA, Enerji Topluluğu Anlaşması, Avrupa Ortak Havacılık Alanı Anlaşması, Merkezi Avrupa İnisyatifi, Göç ve İltica Bölgesel İnisyatifi, RECOM, RYCO, ReSPA, Adriyatik-İyonya İnisyatifi ve Brdo-Brijuni” Süreci gibi gelişmelerde aktif rol almıştır.⁶⁷

Kuzey Makedonya ayrıca Batı Balkanlardaki Bölgesel Ekonomik Alan'ın kalkındırılması için Çok Yıllı Eylem Planı'nda da yer almıştır. Batı Balkanlar diyalogu Üsküp'te Dijital Ajanda'nın uygulanması zirvesinde de devam etmiştir. Kuzey Makedonya'nın da dahil olduğu, Nisan 2019'da Belgrad'da düzenlenen Dijital Zirve'de imzalanan roaming anlaşması ile Haziran 2021'den itibaren AB içi seyahatlerde mobil dolaşım için ekstra

⁶⁶ “North Macedonia 2019 Report”, *European Commission*, 29 Mayıs 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>, (24.06 2019).

⁶⁷ “Aynı yerde”

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

ücret ödenmesi uygulaması sona erecektir. Avrupa Birliği’nin medya üzerine konferansı da (*Media Days*) Üsküp’te düzenlenmiştir. Üye Ülkeler ve Batı Balkan Ülkeleri Ekim 2018’de Tiran’da bir araya gelerek ‘Batı Balkanlarda Terörle Mücadele Ortak Eylem Planını’ imzalamışlardır. Sonrasında Şubat 2019’da Podgorica’da Temiz Enerji Akışı Toplantısı’nda bir araya gelen Batı Balkanlar’ın Çevre ve Enerji Bakanları, “Tüm Avrupalılar için Temiz Enerji Paketi” çerçevesinde Paris Anlaşması’nın ve Enerji Topluluğu’nun şartlarının uygulanması için önlemler alacaklarını beyan etmiştir. Kuzey Makedonya, diğer genişleme sürecindeki ülkelerle ve komşu AB ülkeleri ile ikili ilişkilerini yapıcı bir şekilde geliştirmiştir. Başbakan Zaev’in Şubat 2019’da Sofya’yı ziyaret etmesi bunun bir örneğidir. Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Ortak Hükümetler Arası Komisyonu Toplantısı, kurulduktan 10 yıl sonra Mart 2019’da Üsküp’te toplanmıştır. Makedonya’nın Bulgaristan ile imzalamış olduğu “Dostluk, İyi Komşuluk ve İş Birliği Anlaşması” ortak komisyonların toplantıları ile yapıcı bir şekilde devam etmekte ve bu gidişat AB tarafından takdir edilmektedir. Öte yandan iyi ikili ilişkilerin geliştirildiği Bulgaristan, Kuzey Makedonya’nın NATO üyelik protokolünü onaylamıştır.⁶⁸

Netice itibariyle Avrupa Komisyonu, Kuzey Makedonya’nın AB’ye katılım sürecindeki reformlarını takdir etmiş, üyelik müzakerelerinin başlatılmasını resmi olarak tavsiye etmiştir. Komisyon, raporda Üsküp’ün “özellikle yolsuzluk ve organize suçlara karşı önemli ilerlemeler kaydettiğini ve AB ile müzakereler için hazır olduğunu” belirtmiştir.

4 Haziran 2019’da Kuzey Makedonya Başbakanı Zoran Zaev ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker Brüksel’de bir araya gelmişlerdir. Görüşmede Juncker; “AB dışişleri bakanlarının Kuzey Makedonya’nın üyelik sürecini 18 Haziran’da tartışacağını, sonrasında gerçekleşecek olan AB-28 Konseyinde de müzakerelere dair nihai kararın alınacağını” belirtmiştir. Juncker aynı zamanda, “Romanya dönem başkanlığının konuyu Genel İşler Konseyi’nin toplantı gündemine aldığı ve Avrupa Komisyonu’nun önümüzdeki yaz içerisinde Kuzey Makedonya’nın üyeliğine dair tüm hususu netleştirmek niyetinde olduğunu” dile getirmiştir. Başbakan Zoran Zaev ise “AB’den hayır cevabı almaları durumunda parlamentolarındaki çoğunluğu kaybedip, hükümetin ciddi bir yara alacağını ve erken seçim yapmak durumunda kalacaklarını” belirtmiş, bu durumda

⁶⁸ “Aynı yerde”

“vatandaşları nezdinde AB’nin güven kaybı yaşamasına neden olacağını ve milliyetçiler için fırsat doğacağını” altını çizmiştir.⁶⁹

12 Haziran 2019’da Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı Stevo Pendarovski’nin Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk’u ziyaretinde Tusk; “Kuzey Makedonya’nın kat ettiği ilerlemeden memnun olduğunu, özellikle son Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ülkenin Avro-Atlantik oryantasyona sahip olduğunu, AB üyeliği için önemli testleri geçtiğini ve Avrupa Komisyonu tarafından üyelik müzakerelerinin tavsiye edildiğini” belirtmiştir. Ancak Tusk, “tüm AB ülkelerinin Kuzey Makedonya’nın üyelik müzakerelerinin başlatılması hususunda hazırlıklı olmadığını, ortak uzlaşmaya varmanın biraz zaman alacağını ve Avrupa Konseyi başkanı olarak üye ülkeleri etkileyemeyeceğini” de belirtmiştir.⁷⁰

Tüm bu gelişmelerden sonra Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Bulgaristan, İtalya, Malta, Avusturya, Hırvatistan, Slovenya, Polonya ve Slovakya, “Kuzey Makedonya ve Arnavutluk için üyelik müzakerelerinin başlatılmasını” destekleyen bir ortak açıklama yapmış, Batı Balkanlar genişlemesinin bölgede demokrasiyi, istikrarı ve refahı güçlendireceğinin altını çizmiştir. Ortak açıklamada Kuzey Makedonya’nın Yunanistan ile yaptığı anlaşmanın tarihi nitelikte bir başarı olduğu vurgulanmış ve üye ülkelerin bu süreci desteklemesi ve Batı Balkanlar’da reform sürecinin devamı için Kuzey Makedonya’nın üyelik müzakerelerinin Haziran 2019’da başlatılması talep edilmiştir.⁷¹ Öte yandan Almanya, Fransa ve Hollanda üyelik müzakerelerinin başlatılması için Kuzey Makedonya’nın tam olarak hazır olmadığını düşünmüştür.⁷²

⁶⁹ “North Macedonia en course to join NATO, awaits decision on EU bid”, *Euroactiv*, 5 Haziran 2019, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/north-macedonia-en-course-to-join-nato-awaits-decision-on-eu-bid/>, (25.06.2019).

⁷⁰ “Remarks by President Donald Tusk after his meeting with President of North Macedonia Stevo Pendarovski”, *Council of the European Union*, Statements and Remarks, 12 Haziran 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/12/remarks-by-president-donald-tusk-after-his-meeting-with-president-of-north-macedonia-stevo-pendarovski/>, (25.06.2019).

⁷¹ “Joint Statement on the EU commitment to the Western Balkans’ European integration”, *Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland*, 11 Haziran 2019, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/joint-statement-of-the-foreign-ministers-on-the-eu-commitment-to-the-western-balkans-european-integration>, (25.06.2019).

⁷² “Outlook For The European Council and Euro Summit Meetings”, *European Parliamentary Research Service Blog*, 19 Haziran 2019, <https://epthinktank.eu/2019/06/19/outlook-for-the-european-council-and-euro-summit-meetings-20-21-june-2019/>, (25.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

18 Haziran 2019’da Lüksemburg’da gerçekleşen Genel İşler Konseyi toplantısı sonrasındaki basın duyurusunda Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu’nun “Kuzey Makedonya için üyelik müzakerelerinin başlatılması tavsiyesi göz önünde bulundurularak, tarihi niteliğe sahip Prespa Anlaşması’nın ve Bulgaristan ile yürütülen İyi Komşuluk İlişkileri Anlaşması’nın altı çizilerek, Kuzey Makedonya’nın üyelik müzakereleri tartışmasının kısıtlı zaman içerisinde ele alınamayacak kadar önemli bir konu olduğunu belirtmiş ve Ekim 2019’a kadar bu konuda net ve nihai bir karara varacağını” açıklamıştır.⁷³ Yani Avrupa Konseyi, Haziran 2019’daki zirvesinde Kuzey Makedonya’nın üyelik müzakerelerinin başlatılmasına dair net bir tarih vermemiş ve ülkenin beklentilerini karşılamamıştır.

İsim sorununun çözüm aşamasında olduğu ve Prespa Anlaşması’nın nihai onay sürecinin henüz tamamlanmadığı Haziran 2018 Zirvesinde de Komisyon’un tavsiyesine rağmen üyelik müzakerelerinin başlatılmaması, Konsey’in Acil Reform Öncelikleri, Pržino Anlaşması ve Prespa Anlaşması gibi süreçlerin ön koşul olarak sunulması⁷⁴ ve onca reform, ilerleme ve isim krizinin nihai çözüme kavuşmasına rağmen Haziran 2019 Zirvesinde üyelik müzakereleri için yine bir tarihin verilmemesi Kuzey Makedonya’ya kısmi bir hayal kırıklığı yaşatmıştır.

Ekim 2019’da gerçekleştirilen AB Zirvesinde de Kuzey Makedonya ve Arnavutluk’un müzakerelerinin başlatılması için yeşil ışık yakılmamıştır. AB ülkelerinin büyük bir kısmının desteğinin alınmasına rağmen oy birliği ile alınması gereken kararda Fransa, Hollanda ve Danimarka’nın müzakerelerin başlatılması kararını veto ettiği bildirilmiştir. Avrupa Komisyonu Başkanı Juncker, bu durumu “önemli bir tarihi hata” olarak nitelendirmiş, “AB’nin verdiği sözleri tutmadığı için kredibilite kaybettiğini” savunmuştur.⁷⁵

⁷³ “Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process”, *Council of the EU*, Press Release, 18 Haziran 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>, (25.06.2019).

⁷⁴ “Enlargement and Stabilisation and Association Process-Council Conclusions”, *Council of the European Union*, 10555/18, Brüksel, 26 Haziran 2018.

⁷⁵ Alice Tidey, Lauren Chadwick ve Efi Koutsokosta, “A Grave Historic Error: Juncker hits out as North Macedonia and Albania have EU bids blocked”, 18 Ekim 2019, <https://www.euronews.com/2019/10/18/france-denmark-and-netherlands-block-albania-s-eu-membership-bid>, (24.10.2019).

Birliğin lokomotifi ve en büyük siyasi gücü olan Almanya ise zaman içerisinde Kuzey Makedonya'nın üyelik müzakerelerinin başlatılması için gerekli kriterleri sağladığını beyan etmiştir. Almanya Şansölyesi Merkel, Kuzey Makedonya ve Arnavutluk'un AB'ye üyeliğinin bu aday ülkelere olduğu kadar AB'ye de önemli katkılar sunacağına inandığını belirtmiştir.⁷⁶ Danimarka, Hollanda ve Fransa gibi ülkeler Kuzey Makedonya'nın üyeliğine direnç göstermiş olsa da Almanya'nın bu husustaki tavrı katılım müzakerelerinin başlatılması için umut vermektedir. Almanya'nın AB içerisindeki siyasi etkinliği göz önüne alındığında AB içi karar verme sürecinin nasıl bir yöne evrileceği ise Kuzey Makedonya açısından merak edilmektedir.

Birlik içerisindeki iç dinamiklerin değişken olması, üye ülkelerin Kuzey Makedonya'nın olası üyeliğine dair farklı fikirlere sahip olması ve bunlara paralel olarak AB'nin Kuzey Makedonya konusunda kararlı ve istikrarlı bir duruş sergileyememesi Birliğin bölgedeki aktörlüğüne yönelik tartışmaları daha da güçlendirmektedir. Nitekim AB'nin bölgede ne tür bir rolü olduğu ve nasıl bir aktör olduğu uzun zamandır tartışılmaktadır. Çünkü AB'nin Balkanlara yönelik politikaları çok farklı evrelerden geçmiş, zamanla AB'nin bölgeye yaklaşımı da dönüşüme uğramıştır. 1990'lı yıllarda başarısız bir aktör olan AB, 2000'lerin başından itibaren bölge ülkelerine üyelik perspektifi sunarak Balkanları Brüksel yörüngesine almayı planlamıştır. Demokrasinin teşviki de siyasi koşulluluk olarak kabul edilmiştir. Ancak AB'nin Batı Balkanlar ülkeleri üzerindeki dönüştürücü gücü demokratikleştirme enstrümanı ile sınırlı kalmış, AB'nin bölgeye etkisi, siyasal seçimlerin Batı standartlarındaki gibi yapılmasını sağlamıştır. İstikrar ve Ortaklık Süreci ile AB üyesi olabilme alternatifi Batı Balkan ülkeleri için önemli bir dönüşüm motivasyonu sağlamıştır ancak AB'ye tam üyelik hususunda net tarihin verilmemesi bölgedeki aktörlüğü üzerine tartışmaları güçlendirmektedir.⁷⁷

⁷⁶ "Merkel to push for Albania, North Macedonia EU accession talks", *Euronews*, 27 Ocak 2020, <https://www.dw.com/en/merkel-to-push-for-albania-north-macedonia-eu-accession-talks/a-52161831>, (12.02.2020)

⁷⁷ Birgül Demirtaş, "AB'nin Dönüştürücü Gücü ve Batı Balkanlar'da Demokratikleşme Süreci: Başarılanlar ve Başarısızlar", *Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri*, (ed) Sanem Baykal, Sinem Akgül Açıkmeşe, Belgin Akçay, Çağrı Erhan, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 2018, s. 203-206.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra “Bir Daha Asla!” sloganını benimseyen ve bölgesinde barışı tesis etme gibi bir misyon üstlenen AB⁷⁸ Kuzey Makedonya’nın üyeliği sürecinde net bir duruş sergilememesinden dolayı gücüne ve etkisine dair tartışmaların daha da şiddetlenmesine sebebiyet vermiştir. AB’nin ekonomik veya dönüştürücü bir güç olarak varlığı herkes tarafından kabul edilmektedir. Ancak özellikle dış politika konularında AB’nin kriz çözebilme yetkinliği halen tartışılmaktadır.⁷⁹ Kuzey Makedonya meselesi AB’nin bu hususta yetersizliğini gözler önüne sermiş ve AB’nin aktörlüğünü tekrar tartışmaya açmıştır.

Kuzey Makedonya’nın üyelik müzakerelerinin başlatılmasına dair sürecin ne zaman başlayacağı belirsizliğini korurken, Mayıs 2020’de Zagreb’de gerçekleştirilmesi planlanan Balkan Zirvesi sırasında gündeme alınacağı öngörülmektedir.

Sonuç

AB, kendisini ilgilendiren birçok krizde, krizin bertaraf edilmesi ve sürdürülebilir bir çözümün geliştirilmesi için güçlü bir irade göstermeye her zaman gayret etmiştir. Nitekim Kuzey Makedonya’da Arnavutlarla yaşanan kriz ortamı, Ohrid Çerçeve Anlaşması’na giden çözüm süreci ve sonrasında ülkede yaşanan siyasi krizlerin aşılmasını sağlayan Pržino Anlaşması bunun en önemli göstergeleridir. İstikrar ve Ortaklık Süreci ile de AB’nin Kuzey Makedonya’ya sunduğu finansal ve yapısal katkılar yadsınamayacak ölçüde önemli olup, bu süreç Kuzey Makedonya’nın Avrupalılaşma sürecini oldukça hızlandırmıştır. Ancak AB’nin, ülkenin isim krizinde yaklaşık 27 yıldır tatmin edici bir çözüm geliştirememesi ve Yunanistan’ın gerekçeleri ile baltalanan sürece tutarlı ve çözüm odaklı bir duruş sergileyememesi AB’nin ‘kriz çözücü’ rolüne ve sıfatına gölge düşürmüştür. Geçici Uzlaşma sürecinde de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı ve BM Özel Temsilcisinin önemli bir rol üstlenmesi ve AB’nin beklenen manevrayı yapmamış olması yine AB’ye olan güveni sarsmıştır.

⁷⁸ Ayşegül Gökcalp Kutlu ve Zeynep Sıvar Yeniceler, “Normatif Bir Güç Olarak Avrupa Birliği”, *Social Sciences Studies Journal*, Cilt 4, Sayı 18, 2018, s. 1605-1610.

⁷⁹ Fatmanur Kaçar ve Kübra Öztürk, “Avrupa Birliği’nin Normatif Gücü: Kavramsal Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 28, 2017, s. 359-370.

2005 yılından beri adaylık statüsünde beklemekte olan ve 2009 yılından bu yana Avrupa Komisyonu'ndan 'müzakerelerin başlatılması' hususunda tavsiye alan Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğinin Yunanistan tarafından katı ve kararlı bir şekilde engellenmesi, ülkenin AB üyeliği sürecinde önemli bir motivasyon kaybı yaşamasına sebep olmuştur.

İsim sorunun her bir aşamasında etnisite ve milliyet kavramının olduğu aşıkardır. Bu bağlamda Prespa Anlaşması, belirli maddeleri olan hukuki bir uzlaşımın ötesinde etnik ve kültürel ihtilafları da içerisine alan önemli bir süreçtir.

Prespa Anlaşması sonrasında ülkenin anayasal isminin değiştirilmesi Makedonlar açısından Yunanistan'ın bir zaferi olarak görülse de ülkenin AB üyeliği önünde kilit roldeki bir engelin aşılmış olması daha fazla siyasal ve demokratik reformların yapılacağı sonucunu doğuracaktır. Bölgenin en dominant aktörü olan AB ile ilişkilerini daha da güçlendirecek olan Kuzey Makedonya'da önemli dönüşümlerin olacağı bilinmektedir.

Anayasal isim değişikliği gibi oldukça önemli bir kararı uygulama iradesi gösteren ve kendisinden beklenen reformları gerçekleştirerek önemli bir dönüşüm sürecine giren Kuzey Makedonya'nın gerçekleştirdiği siyasi, hukuki ve ekonomik dönüşümler, ülkenin AB üyeliğine dair motivasyonunun en önemli göstergeleridir. Ancak Haziran 2019'da ve Ekim 2019'da üyelik müzakerelerine dair olumlu kararın alınmaması Kuzey Makedonya için ağır bir hayal kırıklığı yaşatmış, bölgeye ve AB-Kuzey Makedonya ilişkilerine hasar bırakacağı kanaati doğurmuştur. Sürecin nihai bir zemine oturtulmaması AB'nin bölgedeki güvenilirliğine ve saygınlığına da zarar vermiştir. Ancak Almanya Şansölyesinin Kuzey Makedonya'ya dair olumlu mesajlar vermesi de süreçte umut veren bir gelişme olarak not edilmelidir.

Kuzey Makedonya, anayasal isim değişikliği gibi oldukça önemli bir süreçten geçmiş, ülkede devlet yönetimi alanında büyük dönüşümler yaşanmış, AB üyeliği için ise gerekli reformların gerçekleştirilmesi konusunda oldukça güçlü bir irade ortaya konmuştur. Bunca gelişme ve ilerlemelere rağmen AB'nin Kuzey Makedonya'nın üyeliğine dair olumlu bir karar almaması hem AB'nin saygınlığına zarar vereceği hem de üyelik sürecinde azimli bir performans sergileyen Üsküp yönetiminin meşruluğunu zedeleyeceği düşüncesini doğurmaktadır. Ayrıca hem Kuzey Makedonya'daki milliyetçi seçmenlerin güçlenmesine sebep olacağı hem de

**ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ**

Arnavutluk, Sırbistan, Kosova gibi bölge ülkelerinin Avrupalılaşıma sürecine zarar vereceği düşünülmektedir.

Konunun AB tarafında doğuracağı sorunlar da dikkate alınmalıdır. AB, iç dinamiklerinden doğan belirsizlik ve iradesizlikler yüzünden bölgesinde üstlendiği misyonları başarılı bir şekilde yerine getirememekte ve başarısızlık addedilmektedir. Kuzey Makedonya meselesi gibi bölgesel krizlerin aşılması sürecinde dahi AB’nin etkin ve kesin bir çözüm geliştirememiş olması ve Kuzey Makedonya’ya verilen sözlerin henüz tutulmamış olması AB’nin imajına ve uluslararası aktörlüğüne gölge düşürmektedir.

KAYNAKÇA

ALP, İlker, “Makedonya Üzerindeki Mücadeleler ve Makedonya Cumhuriyeti”, *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, (ed.) Murat Hatipoğlu, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 2002, ss. 71-90.

“Balkans’ Steady Integration into Europe”, *Strategic Comments*, Cilt 19, Sayı 6, 2013.

BARNES, Ian, BARNES, Pamela, “Enlargement”, *European Union Politics*, (ed.) Michelle Cini, Oxford University Press, Bath 2007.

Council of the European Union, “Enlargement and Stabilisation and Association Process-Council Conclusions”, 10555/18, Brüksel, 26 Haziran 2018.

DEMİRTAŞ, Birgül, “AB’nin Dönüştürücü Gücü ve Batı Balkanlar’da Demokratikleşme Süreci: Başarılanlar ve Başarılamayanlar”, *Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri*, (ed.) Sanem Baykal, Sinem Akgül Açıkmeşe, Belgin Akçay, Çağrı Erhan, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 2018, ss. 179-210.

DEMİRTAŞ COŞKUN, Birgül, “Değişen Dünyada Türk-Yunan İlişkileri”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*, (ed.) İdris Bal, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, ss. 201-220.

ELBASANI, Arolda, “Europeanization Travels to the Western Balkans”, *European Integration and Transformation in the Western Balkans*, (ed.) Arolda Elbasani, Routledge, Oxon 2013, ss. 3-21.

European Commission, “The Former Yugoslav Republic of Macedonia”, 2013 Progress Report.

European Commission, “Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, June 2015.

EUObserver, “UN Court: Greece Broke the Law in Macedonia Name Dispute”, 10 Haziran 2019, <https://euobserver.com/enlargement/114506>.

GÖKALP KUTLU, Ayşegül, SIVAR YENİCELER, Zeynep, “Normatif Bir Güç Olarak Avrupa Birliği”, *Social Sciences Studies Journal*, Cilt 4, Sayı 18, 2018, ss. 1605-1610.

Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia Interim Accord, No. 32193, 13 Eylül 1995.

Human Rights Watch, *Denying Ethnical Identity*, Human Rights Watch, Helsinki 1994.

ILLIEVSKI, Zoran, TALESKI, Dane, “Was the EU’s Role in Conflict Management in Macedonia a Success?”, *Ethnopolitics*, Cilt 8, Sayı 3-4, 2009, ss. 355-367.

JOSEPH, Edward P., VANGELOV, Ognen, “Breakthrough in the Balkans: Macedonia’s New Name”, *Survival Global Politics and Strategy*, Cilt 60, Sayı 4, 2018.

KAÇAR, Fatmanur, ÖZTÜRK, Kübra, “Avrupa Birliği’nin Normatif Gücü: Kavramsal Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 28, 2017 ss. 359-370.

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA'NIN AVRUPA
BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİ

KONDONİS, Haralambos, “Bilateral Relations between Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis 1995-2002*, (ed.) Evangelos Kofos ve Vlasis Vlasidis, Papazisis, Atina 2013, ss. 56-60.

KONESKA, Cvete, “The Macedonia Name Dispute: A Few Drivers and Spoilers of Success”, *Insight Turkey*, Cilt 21, Sayı 2, 2019, ss. 51-61.

MANCHEVA, Irena, *Macedonia in the EU and NATO: The Importance of Bulgarian Support*, University of Goce Delchev, Faculty of Law, Shtip 2018.

MANDACI, Nazif, ERDOĞAN Birsen, *Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2001.

MAROLOV, Dejan, “Understanding the Ohrid Framework Agreement”, *Civic and Uncivic Values in Macedonia*, (ed.) Sabrina Petra Ramet, Palgrave, Londra 2013, ss. 134-163.

MAVROMATİDİS, Fotis, “The Role of European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia”, *Journal of Contemporary European Studies*, Cilt 18, Sayı 1, 2010, ss. 47-62.

NİKAS, Christos, “The Effects of the Interim Accord on the Economic Relations Between Greece and FYROM”, *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis 1995-2002*, (ed.) Evangelos Kofos ve Vlasis Vlasidis, Papazisis, Atina 2013.

ÖZGEN, Cenk, “Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 25, 2013, ss. 327-345.

Prespa Anlaşması, (Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) And 845 (1993), The Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership Between the Parties), 17 Haziran 2019.

ROSSOS, Andrew, “Macedonia and the Macedonians: A History”, *Studies of Nationalities*, (ed.) Wayne S. Vucinich, Hoover Institution Press, Stanford 2008.

SIMOVSKI, Todor, “The Balkan Wars and Their Repercussions on the Ethnical Situation in Aegean Macedonia”, *Glasnik*, Cilt 16, Sayı 3, 1972, ss. 191.

ŞAHİN, Yeliz, “İKV’den İsim Sorununun Çözümüne Yönelik Makedonya ile Yunanistan Arasında Varılan Anlaşmaya İlişkin Analiz”, 16 Haziran 2019, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2051&id=3221.

TIDEY, Alice, CHADWICK, Lauren, KOUTSOKOSTA, Efi, “A Grave Historic Error: Juncker Hits out as North Macedonia and Albania have EU Bids Blocked”, 18 Ekim 2019, <https://www.euronews.com/2019/10/18/france-denmark-and-netherlands-block-albania-s-eu-membership-bid>, (24.10.2019).

TÜRBEDAR, Erhan, “Üsküp 2014: Makedon Kimliğinin Uyanışı” 17 Haziran 2019, <https://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi-tepav/s/2644>.

VANKONVSKA, Biljana, “The Prespa Agreement, Ethnicity and Nationality”, *Yearbook of the Faculty of Philosophy*, 2019, s. 2.

VATANDAŞ, Selim, “Makedonya’nın AB Üyelik Süreci”, *Bilgesam Analiz*, No. 5002, 2003.

İnternet Kaynakları

BalkanInsight, “Macedonia Approves Landmark Friendship Treaty with Bulgaria”, 15 Ocak 2018, <https://balkaninsight.com/2018/01/15/macedonia-approves-landmark-friendship-treaty-with-bulgaria-01-15-2018/>, (17.06.2019).

BalkanInsight, “Macedonia President Refuses to Sign Greece Name Deal”, 26 Haziran 2018, <https://balkaninsight.com/2018/06/26/macedonia-president-refuses-to-sign-greece-name-deal-06-26-2018/>, (19.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA’NIN AVRUPA
BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİ

Council of the EU, Press Release, “Council Conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process”, 18 Haziran 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>, (25.06.2019).

Council of the European Union, Statements and Remarks, “Remarks by President Donald Tusk after His Meeting with President of North Macedonia Stevo Pendarovski”, 12 Haziran 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/12/remarks-by-president-donald-tusk-after-his-meeting-with-president-of-north-macedonia-stevo-pendarovski/>, (25.06.2019).

Euractiv, “Bulgaria Vetoes Macedonia’s EU Accession Talks”, 5 Kasım 2012, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-vetoes-macedonia-s-eu-accession-talks/>, (17.06.2019).

Euroactiv, “North Macedonia en course to Join NATO, Awaits Decision on EU bid”, 5 Haziran 2019, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/north-macedonia-en-course-to-join-nato-awaits-decision-on-eu-bid/>, (25.06.2019).

Euronews, “What is next for North Macedonia?”, 22 Haziran 2019, <https://www.euronews.com/2019/05/06/what-s-next-for-north-macedonia-euronews-answers>, (24.05 2019).

European Commission, “North Macedonia 2019 Report”, 29 Mayıs 2019, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>, (24.05 2019).

European Commission, “EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans”, 17 Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (11.06.2019).

European Commission, “Press Release- Feb, 19- 2018”, 10 Haziran 2019, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-278_en.htm, (11.06.2019).

European Commission, EU Enlargement Policy-EU and Western Balkans”, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/north-macedonia_en, (11.06.2019).

European Forum for Democracy and Solidarity, “DUI Returns to Macedonian Parliament, DPA Re-mains in Government”, 31 Mayıs 2007, https://www.europeanforum.net/headlines/dui_returns_to_macedonian_parliament_dpa_remains_in_government, (15.06.2019).

European Parliamentary Research Service Blog, “Outlook for the European Council and Euro Summit Meetings”, <https://epthinktank.eu/2019/06/19/outlook-for-the-european-council-and-euro-summit-meetings-20-21-june-2019/>, (25.06.2019).

Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, “Joint Statement on the EU Commitment to the Western Balkans’ European Integration”, 11 Haziran 2019, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/joint-statement-of-the-foreign-ministers-on-the-eu-commitment-to-the-western-balkans-european-integration>, (25.06.2019).

Political Geography Now, “North Macedonia Name Change Goes into Effect”, 18 Şubat 2019, <https://www.polgeonow.com/2019/02/north-macedonia-name-change-complete.html>, (19.06.2019).

Republic of North Macedonia State Election Commission, “Presidential Elections 2019”, <https://rezultati.sec.mk/en-US/1/r>, (22.06.2019).

Regional Anti-Corruption Initiative, “Prieve Report against State Capture in the Western Balkans”, 11 Şubat 2019, <http://www.rai-see.org/priebe-report-against-state-capture-in-the-western-balkans/>, (16.06.2019).

The Guardian, “Greek MPs ratify Macedonia Name Change in Historic Vote”, 25 Ocak 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/25/greek-mps-ratify-macedonia-name-change-historic-vote>, (17.06.2019).

The New York Times, “Greece to Lift Embargo against Macedonia if It Scraps Its Flag”, 14 Eylül 1995, <https://www.nytimes.com/1995/09/14/world/greece-to-lift-embargo-against-macedonia-if-it-scraps-its-flag.html>, (10.06.2019).

ANAYASAL İSİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA KUZEY MAKEDONYA'NIN AVRUPA
BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİ

United Nations, “Secretary-General Congratulates Greece, Republic of North Macedonia on Settling Long-Standing ‘Name’ Dispute, as Agreement Enters into Force”, 10 Mayıs 2019, <https://www.un.org/press/en/2019/sgsm19460.doc.htm>, (22.06.2019).

Vostokian, “The Sun, too, is a Star, isn't It? Macedonia and the European Union”, 26 Mayıs 2017, <https://vostokian.com/the-sun-too-is-a-star-isnt-it/>, (19.06.2019).

“What do the Colors and Symbols Of The Flag Of Macedonia Mean?”, <https://www.worldatlas.com/articles/what-do-the-colors-and-symbols-of-the-flag-of-macedonia-mean.html>, (08.06.2019).